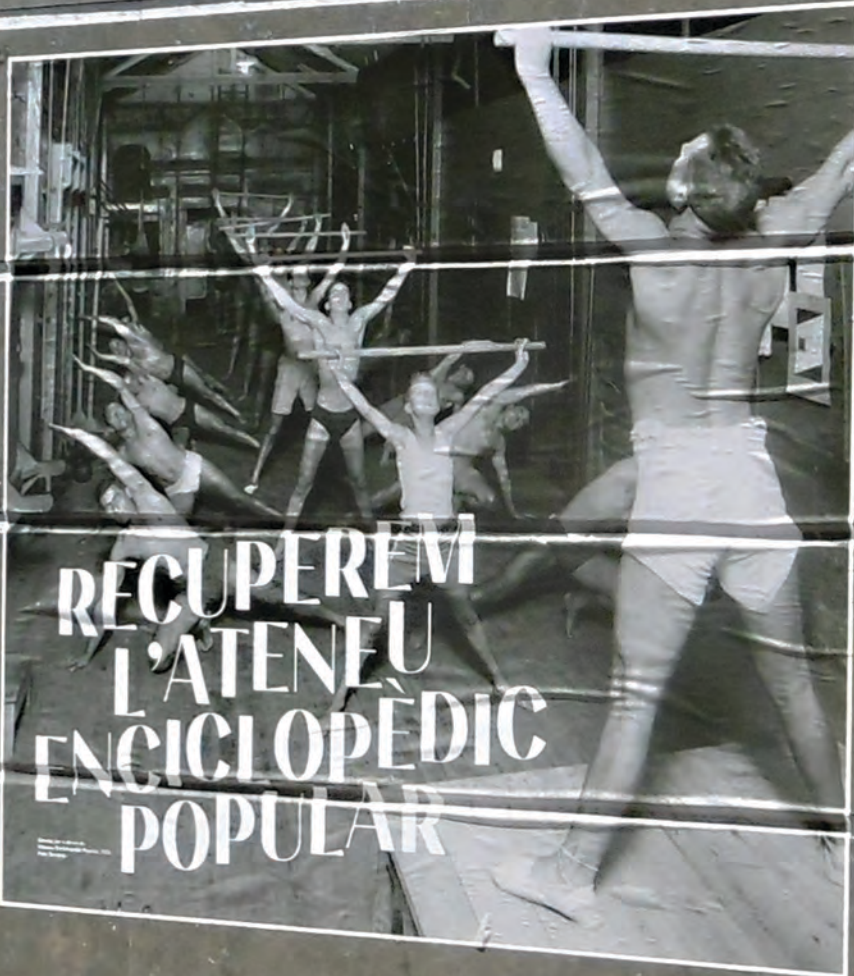

ENCICLOPÈDIC 43

10 ANYS D'ESPOLI
10 ANYS D'OBLIU
www.ateneuenciclopedicpopular.org

BARCELONA
DE POSTAL
www.ateneuenciclopedicpopular.org

MÉS CULTURA
PELS RICS?
www.ateneuenciclopedicpopular.org

OKUPAREM
EL LICEU!
www.ateneuenciclopedicpopular.org

CULTURA D'ELIT
VS.
CULTURA POPULAR
www.ateneuenciclopedicpopular.org

PROU CIUTAT
D'APARADOR!
www.ateneuenciclopedicpopular.org

NO
A LA CULTURA
DE L'ESPOLI
www.ateneuenciclopedicpopular.org

10 ANYS D'ESPOLI
10 ANYS D'OBLIU
www.ateneuenciclopedicpopular.org

Ateneu Enciclopèdic Popular

Passeig Sant Joan 26 1r 1a 08010 Barcelona

Centre de documentació Històric Social

Reina Amàlia 38 baixos 08001 Barcelona

Portada Nou local Reina Amàlia 38 / Sant Pau

www.ateneuenciclopedicpopular.org

Correcions dels Textos S.T.

e-mail ateneuenciclopedic@gmail.com

Contactes:

Sumari

L'atzucac de la memòria.....	2
Francesc Layret, el seu temps i l'Ateneu Enciclopèdic.....	10
Retorn al Raval.....	14
44 aniversari del Centre de Documentació Històric Social.....	20
Del carrer Hospital al Raval.....	23
Imprescindibles.....	26
L' Enciclopèdic Torna a Casa.....	28
L'Ateneu Enciclopèdic al cor, records d'un ateneniste Gracienc.....	30
Per una Secció de Filosofia a l'Ateneu Enciclopèdic Popular.....	32
Manifiesto Anarcoveganos BCN	34
Contrabanda FM fa 30 anys. Passat, present i futur d'una ràdio lliure històrica.....	36
Obituari.....	40
Comunicado sobre la Ley de Memoria Democrática	48

L'atzucac de la memòria

Miquel Izard

A la funció inicial de l'any Josep Benet, historiador d'integritat absoluta (Palau de la Generalitat i 19.2.2020), Jaume Sobrequés catedràtic àulic per antonomàsia, aprofità per, davant de Jordi Pujol, titllar-lo “del polític més important de la Catalunya del segle XX”. Que la Generalitat subvencioni amb milions d'euros l'extravagant Institut Nova Història evidencia el seu afany perpetrant el passat. Deia Pere Quart: tot és aproximat, provisional, relatiu i transitori, però hi ha estirabots excessius. Deu dies abans Javier Cercas sostenia de les novel·les de Galdós (*El País semanal*, 9.2.2020) “tienden a menudo a ser redundantes; lo que ellas enseñan ya lo enseñan los libros de historia”. Diria que aquets, amb molta freqüència, són sols hagiografia i elogi dels manaires i una faula sobre l'ahir acatant llur dictat.

Al passat de qualsevol país hi ha dates cabdals, 1492, 1789, 1917. La Història Oficial vinculada al Procés trià 1714, potser altres haurien escollit l'estiu del 36. Optar per una anyada té seqüeles decisives: Muñoz Molina ressenyant *Fantasmas de la ciència espanyola* de Juan Pimentel opina, “La memòria española preserva mejor a los conquistadores que a los sabios empeñados en la búsqueda del conocimiento” (*El País, Babelia*, 7.3.2020).

És dèria meva que per rescatar el passat sovint són mes adients els artistes que els cronistes. “Gràfica anarquista. Fotografia i revolució social, 1936-1939”, mostra amb fons de la Oficina de

Información y propaganda de la CNT-FAI, a l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona, 27.11.2019-16.5.2020, palesa una popular i general sensació d'entusiasme i esperança.

Incidents posteriors, el desenllaç de la guerra i, mort Franco, el pacte del silenci, han generat una colla d'embolics en escriure la crònica d'aquell temps i em centraré en tres temes: desfeta dels alçats, fúria anticlerical o sort de les mudances econòmiques, socials i culturals.

19 de juliol de 1936

Mentre la derrota dels alçats és patent, no hi ha acord sobre qui fou l'artífex de la victòria. Hi ha, si més no, tres versions, forces de l'ordre, proletariat o conjugació d'ambdós. Partidaris de la primera ho solen ser de forma taxativa i, és curiós, hi ha discrepàncies entre gent de la mateixa fusta. Segons Fontana "la revolta militar [...] va ser vençuda el 19 de juliol als carrers de Barcelona, gràcies en bona mesura a l'esforç de la resistència popular i obrera", però Riquer, deixeble seu, és categòric: "el fracaso de la rebelión militar en Barcelona ha sido objeto de interpretaciones exageradas y deformadoras de la realidad. Se ha pretendido divulgar que fue la intervención del «pueblo en armas», de los militantes del obrerismo revolucionario, lo más decisivo para acabar con los militares rebeldes. Y eso es falso".

Casanova, vinculat a una peculiar versió hostil a CNT, taxa: "Tanta fue la notoriedad de lo ocurrido en la capital catalana que al historiador de hoy, un poco agobiado por las fuentes, le resulta muy difícil poner orden al compendio de distorsiones, deformaciones y detalles desorbitados legados por los relatos contemporáneos y la historiografía posterior. [...] La primera distorsión consiste en reducir los sucesos de julio de 1936 en Barcelona a un enfrentamiento entre un ejército sublevado y la clase obrera que, según se supone, estaría toda ella organizada en sindicatos de la CNT. [...] El famoso pueblo en armas apareció después, cuando derrotado el levantamiento, las calles se llenaron de hombres y mujeres en huelga que el 19 y 20 de julio habían permanecido en sus casas atemorizados por los disparos. [...] / De esa victoria de los libertarios al frente del pueblo trabajador quedó para la posteridad una segunda imagen, la de una delegación de la CNT-FAI acudiendo a la llamada del presidente Companys. [...] Si dejamos de lado el

tributo al ambiente entusiasta de aquel momento, la narración adquiere tintes diferentes. Obstinació malgrat els parers diferents d'un coetani o de col·legues de fa temps. Miravittles escriví el 1939: "grups de ciutadans van participar en l'acció heroica dels guàrdies de la Generalitat. Quina era l'extracció social d'aquests homes que, en un moment de perill per a la República van oferir decididament el sacrifici de la seva vida? Pertanyien, evidentment, als sectors de l'extremisme social, joves adherits al moviment sindicalista i als grups llibertaris". Segons Bonamusa "Els fets del 19 i 20 de juliol havien provocat el desconcert a Catalunya. El govern de la Generalitat i altres institucions polítiques i administratives havien quedat desbordades [...] i la CNT sobresortia com a força més important en aquells moments per la seva presta i activa participació en la lluita". Afins són els parers de Reig: "fuerzas de seguridad y orden público, perfectamente informadas de lo que se tramaba y con el concurso de los anarcosindicalistas, hicieron fracasar la rebelión", de Pagès: "la jornada del 19 de

juliol va tenir una gran transcendència [...] el poder polític va anar a raure al carrer, a les mans del moviment popular -especialment del [...] anarco-sindicalista- que havia contribuït d'una manera decisiva a la derrota de l'exèrcit" o Ucelay: "La creixent resistència dels grups armats de la CNT (amb una participació menys espectacular d'altres grups d'esquerres) va entrebancar els plans militars". És més detallista, Ranzato: "militantes anarquistas, encabezados por sus líderes más populares [...] y seguidos por un pueblo anónimo o perteneciente a otras organizaciones obreras, levantaron barricadas [...] interceptando acá y allá el avance de las columnas militares. También el gobierno de la Generalitat había preparado la defensa [...]. Es posible [...] que para alcanzar aquel éxito haya sido tanto o más determinante la intervención de los cuerpos de policía, mejor armados y entrenados. [...] Pero de todos modos la contribución de los anarquistas había sido esencial [...] porque resulta difícil imaginar que sin las barricadas y el pueblo en las calles las fuerzas de policía se hubieran lanzado ellas solas al ataque".

Casas emfatitza a les Conclusions de la seva tesi: "Ara podem dir [...] quins foren els meritges de derrotar la sublevació militar: el conjunt de la població antifeixista amb un pes determinant del moviment llibertari, seguit en aquest ordre per ERC, POUM, UGT". Casas "creu honestament que el conjunt de les forces populars fou el element més decisiu en la derrota [...] no és té en compte solament el nombre de baixes; també l'existència d'un pla estratègic, unes tàctiques [...] les] forces d'ordre públic i forces populars es varen complementar.

Fúria anticlerical

Els amos del poder han exterminat més d'un cop als qui sospiten poden fer trontollar llur potestat material, política o social. Contra els càtars es manà: "Mateu-los a tots, Déu reconeixerà als seus". Mao, per superar el fracàs del Gran Salt Endavant, llançà els Guàrdies Rojos contra els que jutjava rivals, suposant deu anys de caos, uns dos milions de morts, l'economia enrunada, un patrimoni cultural mil·lenari destruït i l'essència nacional traumatitzada. Altres no dubtaren en arrasar biblioteques o anàlegs, el cardenal Cisneros, c. 1500, abrasà els fons de Granada i **Diego de Landa**, missioner franciscà, segon bisbe de Yucatán, establí a Maní, un tribunal religiós esdevingut aviat Inquisició que en **Auto de Fe**, 12 .7.1562, cremà 5.000 ídols, objectes sagrats i centenars de còdex maies.

Massa vegades abans i després que Girolano Savonarola consumés la Foguera de les vanitats, s'ha destruït el que desplaui; si al segle V cristians occiren a Hipatia i la seva biblioteca, han comés la

mateixa atzagaiada en els nostres dies nazis, franquistes, maoistes, talibans o serbis enrunant la biblioteca de Sarajevo.

Propietaris, eclesiàstics i tot el secular ventall repressiu del sistema s'alçaren insòlitàment, juliol de 1936, contra el Govern legítim tement que el nou parlament elegit el febrer endegués canvis que acabessin amb el seu caduc complex autoritari, injust i violent. No era el primer Cop d'Estat, però aquest torn coincidiren els tres col·lectius. Els militars conspiraven descaradament, Església i burgesia ho feien, per descomptat, dissimulant, doncs mai deixen proves de llurs iniquitats: no hi ha documents sobre l'explotació d'esclaus a Cuba, de la connivència amb els pistolers o amb els oficials. Si bé, per la mateixa raó, no és pot pregonar tot el contrari.

El furor anticlerical, el més estrident dels incidents de l'estiu del 36, ha donat lloc a tota mena de paràfrasis, de la negació a la hipèrbole. Ja fa una colla d'anys Hilari Ragner atestà que l'estiu del 36 bastava "que algú fos identificat com a sacerdot, o com a cristià militant, perquè fos eliminat sense procés". Ell ha canviat notòriament de parer però la seva rotunda frase encara la còpia Villarroya: "Durant els primers mesos de la revolta, era suficient que una persona fos identificada com a sacerdot o religiós perquè fos liquidada sense procés i, de vegades de forma cruel". Termes asserí emfàtic: "Unes 8.500 persones foren assassinades a Catalunya, especialment religiosos i gent de missa. [...] Mentre uns lluitaven contra el feixisme, altres iniciaven la crema d'esglésies i de convents i la cassà del missaire. Aquí va començar a perdre's la revolució i la guerra". Segons Balcells, "no hi ha cap cas documentat que la clerecia participés o secundés la revolta militar del 19 de juliol a Barcelona", però manté poc més enllà: "L'únic bisbe de Catalunya que va estar en contacte amb la

conspiració militar va ser l'integrista navarrès Manuel Irurita" i entremig recorda "La clerecia havia participat en la campanya electoral, al febrer de 1936, aconsellant el vot per les dretes", insolent i impúdicament tot sigui dit. És xocant el dictamen de Pelai Pagès, primer qualifica d'insòlit a la història de Catalunya l'esclat d'anticlericalisme, tot seguit assereix que fou "més intens i extens que durant els episodis [...] de crema de convents de 1835 o la Setmana Tràgica de 1909" i encara "L'anticlericalisme popular, de fonda tradició històrica en molts indrets de Catalunya no fou cosa dels incontrolats" sinó que "totes les organitzacions antifeixistes -fins i tot les que més tard apareixerien com a partits d'ordre-, en un grau o en altre, van prendre part en la repressió dels primers mesos". I agrega que a *Solidaridad Obrera* i en publicacions del POUM "es van dur a terme campanyes perquè cessés la repressió indiscriminada". Per Martín Ramos la qüestió fou nuclear, "La «revolució» pareció confundirse en un primer momento con la violencia y de manera particular la anticlerical, en contraste con la nula incidencia de ésta en los meses anteriores a la guerra. El asalto a conventos e iglesias, la persecución y asesinato de sacerdotes y religiosos o religiosas, fue una de las imágenes de las jornadas de julio y las semanas que siguieron". I afegeix "El ataque a la Iglesia católica, edificios y personas, fue el más frecuente acto simbólico de lucha contra la reacción y el fascismo en la retaguardia". Potser fou més simbòlic enderrocar la presó de dones o crear nous hospitals, si bé reconeix "La furiosa reacción anticlerical estaba alimentada por dinámicas de fondo, seculares, y potenciada por la beligerancia política de la Iglesia católica contra la República; [...] particularmente beligerante en las elecciones de febrero de 1936 pretendiendo que lo que estaba en juego era, como señaló el obispo de Lleida «la victoria de Dios, la Iglesia y la sociedad»". Hi ha exegesis surrealistes i n'és una

peça Jordi Albertí que acaba el se llibre proclamant “permeteu-me una llicència: en algunes ocasions [...] he arribat a associar les escenes dels assassinats a Catalunya del 1936 amb la violència gratuïta de que van ser víctimes, entre el 1976 i el 1979, molts ciutadans de Cambodja a mans dels kmers rojos dirigits pel maoista Pol Pot”. D’antuvi cita botxins: lògies maçòniques, marxistes, incontrolats, però “una multitud de testimonis [...] acrediten la certesa inqüestionable que hi havia consignes, procedents especialment dels comitès amb predomini de la CNT-FAI, que pretenien l’abolició de l’Església com estament social, la destrucció de tots els vestigis arquitectònics i culturals de la civilització cristiana i la mort dels sacerdots que n’ostentaven la representació i de tots aquells que hi mantenien un compromís actiu” i persevera, “En resum, tot fa pensar que la persecució religiosa del 1936, en termes generals, fou principalment un dels capítols bàsics de la violència revolucionària àcrata, en el context general d’una lluita ferotge pel poder, més que no pas l’expressió violenta i culminant d’una tradició anticlerical”.

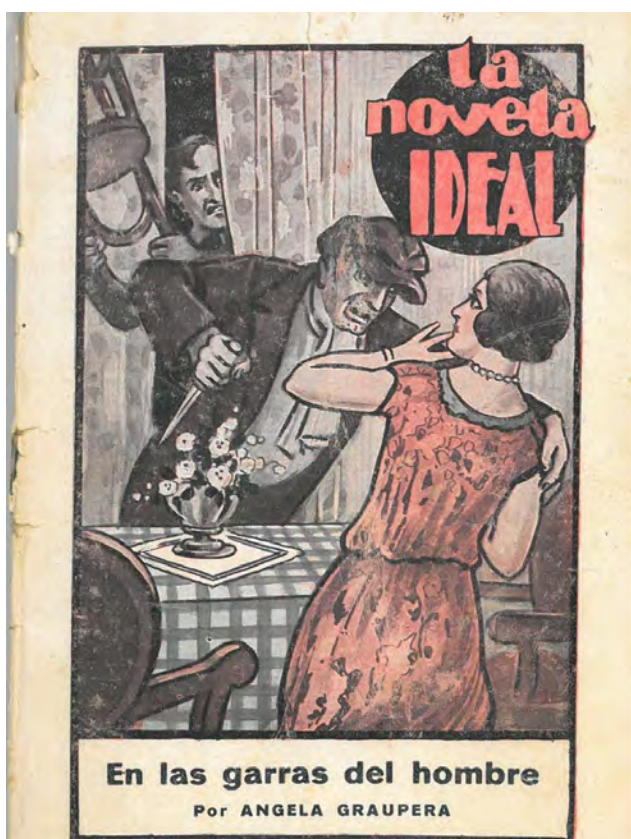
A l’edició en castellà és més terminant: “En un símil matemàtic diria que en la persecució religiosa, el anarquismo encarnó el mínimo común múltiple de todos los factores revolucionarios de las demás formaciones e ideologías” o demés “donde los anarquistas fueron mayoría, la persecución religiosa no solo fue implacable, sino que además mantuvo de forma constante esta motivación revolucionaria”. Davant un trastorn palès, rauxa iconoclasta en aparença insondable, hi ha diferents respostes, assajar entendre-ho o buscar culpables. Delgado que analitzà les raons antropològiques, al·ludia a la dèria de atribuir-ho als àcrates si bé el principal sospitós haurien estat sempre “las turbas”, situades en un quadre de caos absolut per circumstàncies històriques excepcionals, “masses” demostrant la seva reprimida condició irracional i perillosa, la

seva bulímia insaciable de sang i devastació; tradicionals prejudicis i tòpics extrets de la pitjor “psicologia de masses”, procedir palesament neci d’ éssers mentalment dèbils i de multituds vel·leïtoses, seduïbles i ignorants. Diagnòstic semblant al del psicòleg Vallejo Nágera i afegeix Delgado qualche parer: per Pagès “Hombres de escasa conciencia política y social, surgidos como subproducto de un mundo urbano e industrial generador de misèria y marginación”, “Incontrolats” segons Manent, “populacho” per Escofet, “Los de siempre [...] los piojosos” per Aurelio Fernández de CNT, mentre Joan Peiró evocà el “salvajismo de unas hordas carniceras”. Reig culpa també als àcrates dient de “La persecución a la que se vio sometida” l’església, “parece ser que fue fundamentalmente protagonizada por los anarquistas, cuya fe en la revolución universal les impulsó a destruir aquellos elementos que consideraban más contrarrevolucionarios”. És més precís Casanova: “En realidad, a esas transformaciones políticas y sociales del verano de 1936 y a la creación y a la organización de milicias, consideradas las máximas manifestaciones del poder popular, siempre les acompañó la violencia. [...] Y la sangre corrió derramada por los múltiples comités de empresa, barrio y pueblo que se crearon al calor de la revolución; por los «grupos de investigación y vigilancia» encargados de limpiar la atmósfera de gente «malsana». [...] El fuego purificador alcanzó con especial virulencia al clero”. I utilitza mots xocants, el clergat va viure “un auténtico calvario” o anomena “mártires” als religiosos assassinats a Lleida. *Calvario* ja l’havia emprat abans. Obstinació que copià “Víctimes, 1936-1945”, mostra del Memorial Democràtic, 18.07.2018 -01.09.2019 mentre la seva visita teatralitzada resumia el període de la guerra en crema d’esglésies i txeques i repetida malgrat opinions oposades que cito tot seguit. La concloent tesi de Josep M. Solé

i Joan Villarroya, ja aclarí la qüestió fa més de 30 anys: els majors índexs de mossens assassinats foren en contrades rurals amb pocs afiliats de CNT i resumeixo llurs conclusions: “la regió I abona la idea que la repressió és menor a les zones industrials [...] les dues comarques amb l’índex de repressió més alt de tot Catalunya: la Terra Alta i el Priorat són unes zones on el conflicte social agrari va ser força important. [...] Terra Alta, amb un índex de repressió que gairebé quadruplica el global de Catalunya, es de molt la comarca amb més violència i repressió del país [...] / A la comarca d’Osona aquest índex tan alt de repressió [és ...] contra les persones que tenen tradicionalment el poder a la comarca, molt lligades al tradicionalisme i a l’Església”. Parell conclusió aporten al detallar executats per regions: “Importància a comarques rurals, malgrat que el seu nombre d’habitants sigui inferior al de les [...] industrials [... el] Barcelonès, 29,9% del total [...] no té una relació gaire aproximada amb el pes de la seva població en el conjunt del país (54.6%) [...] i] confirma que el nombre de víctimes a les zones rurals és superior al de les zones més industrials”. A les “Garrigues i La Segarra [...] durant els fets d’octubre de 1934, els enfrontaments van ser molt durs”. El índex de l’Alt Camp (3.2) supera “la mitja per el profund arrelament del tradicionalisme”; el de l’Alt Penedès s’explica pel conflicte rabassaire, com a la Conca de Barberà, Priorat, Terra Alta o Les Garrigues. I evoquem que en l’atroç repressió contra pagesos, 10.1934, amb els propietaris i la Guàrdia Civil els mossens tingueren un rol cabdal, no en va molt rector era el fill segon dels hisendats. La contribució de Soler i Villarroya l’ha incorporat força col·lega, àdhuc Casanova: “Y aunque un tercio de ese terror en Cataluña encontró la muerte en Barcelona, la persecución, si se pone en relación el número de asesinados con el de habitantes, fue más dura e intensa en las comarcas agrícolas del interior que en

las más industrializadas del litoral. El fuego purificador alcanzó con especial virulencia al clero”. O Cattini que fixà “La dura repressió que es desencadenà a l’entorn rural també demostrà la vigència de la memòria de la lluita de classe. [...] De fet, les contradiccions del món rural havien inflammat la revolta del sis d’Octubre en moltes poblacions catalanes. [...] L’esclat de la Guerra Civil havia de destapar per força les revenges històriques dels pagesos contra els propietaris, i també, en més d’un cas, les venjances personals. [...] / Els arguments que poden ajudar a entendre les raons per les quals al món rural hi hagué una repressió més sagnant, cruel i rotunda que no pas a la ciutat s’han de contextualitzar en les mateixes característiques idiosincràtiques del món rural. Als pobles, les relacions socials són molt més personals que no pas a les ciutats [...] tothom es coneix i, per tant, les filies i les fòbies, les amistats i els odis tenen nom i cognom”. I precisa: “Sense remuntar-se a temps immemorials, encara eren vius el record de la constant oposició de l’Església a la República o el Sis d’Octubre de 1934, quan a Navàs s’assassinà el capellà del poble i es registraren intents de cremar esglésies, sense arribar, però, als nivells de la Setmana Tràgica de 1909 quan -com recorda Balcells- en els cinc dies que durà la revolta es cremaren, si fa o no fa, el mateix nombre d’edificis religiosos que després del 19.7.36”. Riquer, al·ludint a la “acusada persecución de la Iglesia católica, del clero y de las gentes identificadas como católicos activos”, tot dient “La violencia fue, sin duda, el episodio más negro y trágico de la revolución catalana”, admet, “Pero quizás se ha exagerado algo su alcance, sobre todo en comparación con otras zonas de España. [...] La violencia fue mucho más intensa en la Cataluña rural que en la urbana, en la pobre que en la rica. Fue sobre todo en las pequeñas localidades agrarias de la Cataluña del secano, en las más pobres

comarcas meridionales y occidentales (desde el Segrià o la Noguera hasta el Montsià o el Baix Ebre) y en las ciudades pequeñas (como Tortosa, Cervera, Lleida o Balaguer) en donde los índices de violencia duplican y triplican los de las comarcas centrales y las grandes ciudades, como la propia Barcelona". I repetia, "Significativamente, la violencia sobre los eclesiásticos como sobre los civiles, fue mucho más intensa en las comarcas rurales de la Cataluña agraria y pobre de poniente. La qual cosa reiterava vuit anys mes tard "Significativamente, la violència sobre els eclesiàstics, com sobre els civils, va ser molt més intensa a les comarques rurals de la Catalunya agrària i pobra de Ponent que a les zones urbanes i a les comarques orientals". Hi ha una qüestió de la que manquen referències. Darrerament s'ha destapat una escabrosa, greu i infausta nafra de l'Església, molt mossèn pederasta i depredador sexual; perversió que trasbalsa a les víctimes per sempre més. I també abusaven de dones. És versemblant que els danyats aprofitessin el desgavell provocat, en part pels catòlics, per passar contes.

Mudances econòmiques, socials i cultural

De bell nou difereixen diametralment els judicis i n'hi ha de força negatius així el d'Ucelay, "En la desorganització, solament van poder funcionar entitats concretes -sindicats, diaris, partits, cooperatives- o parts d'aquestes, però no hi hagué cap coordinació real ni cap lligam entre els diferents esforços" i és molt crític i negatiu amb les col·lectivitzacions. Com era de maliciar ho és també el parer de Riquer: "De la fallida de l'autoritat, se'n van aprofitar milers de militants obrers armats que es van convertir en els amos de pobles i ciutats i van provocar un descontrol total de l'ordre públic i de la justícia [...] el procés revolucionari havia sorgit de la base sense que hi hagués cap pla, cap estratègia d'assalt al poder. Ningú, ni la CNT, ni la FAI, no havien planejat ocupar el poder" i "El testimoni militant apassionat a dut a visions simplificadores, idealistes i gairebé èpiques [...]. Tornem a recordar-ho: no hi havia un pla revolucionari; no hi havia un programa clar i previ de com actuar; no hi havia una estratègia revolucionària. [...] Les col·lectivitzacions no tenien res a veure amb l'estratègia de socialització que havia aprovat la CNT [... a] Saragossa". Però havia diagnosticat gairebé el contrari esmentant la indústria de guerra que desmentia "la escasa contribución catalana al esfuerzo bélico. Más bien creemos que fue todo lo contrario, una clara muestra de creatividad, de una iniciativa y de un tesón admirables [...]. Todo ello era fruto de la gran capacidad de iniciativa de unos técnicos y trabajadores que habían transformado unas industrias no bélicas en fábricas de armas y municiones". Casanova, de la mateixa fusta és també categòric: "Muchos anarquistas vieron sus sueños cumplidos. Soñaron despiertos. Duró poco, pero esos meses del verano y otoño de 1936 fueron lo más parecido a lo que ellos creían que era la

revolución y la economía colectivizada. Poco importaba que la revolución se llevara por medio a miles de personas [...]. La necesaria destrucción de ese orden caduco era algo insignificante, en cualquier caso, comparado con la «reconstrucción económica y social» que se emprendió en julio de 1936, sin precedentes en la historia mundial. Esa es la imagen feliz del paraíso terrenal que transmitió la literatura anarquista [...] a esas transformaciones políticas y sociales del verano de 1936 y a la creación y a la organización de milicias [...] siempre les acompañó la violencia». Ja ho he dit, els propietaris, controlant terra i producció i llur secular ventall repressiu, de toga o sotana, quepis o tricorn, s'alçaren, juliol del 36, contra el Govern i en ser vençuts no sols col·lapsà l'aparell coercitiu, desaparegueren els beneficiaris d'un sistema injust i pervers, els defensors o legitimadors i, a més a més, les víctimes de la iniquitat van poder decidir, destravar-se de vells i feixucs jous o harmonitzar llurs àmbits. Pedagogs abans acuitats ordiren l'engrescador CENU, el proletariat acordà les condicions de treball, les dones, no sense entrebancs fins i tot dels radicals, s'alliberaren d'embarassos i traves. En dos mesos d'eufòria, entusiasme, optimisme i esperança, és pogué imaginar qualsevol canvi. Tot era possible i qüestionable. La sensació de llibertat era absoluta. a fa una colla d'anys Pagès detallà canvis totals, en l'entorn sanitari i d'assistència social, el militar o polític, en el pedagògic o en l'ascens i la nova projecció social assolida per la dona, “fites que indubtablement

s'avençaven al seu temps [...] assaig inèdit que pretenia construir una nova societat”. Si per Fontana “La col·lectivització industrial en la seva forma global i organitzada, va ser essencialment un fenomen català”, potser té Preston la clau per capir parers hostils: “En denunciar als revolucionaris com a sabotejadors i enemics objectius de la causa del poble, els comunistes menystenen que l'única arma de caràcter excepcional amb que comptava la República era l'entusiasme popular, un arma que van destruir en desmantellar les estructures revolucionàries amb mètodes despietats”.

Francesc Layret, el seu temps i l'Ateneu Enciclopèdic

Homenatge en el 100 aniversari del seu assassinat

30 novembre de 1920- 30 novembre de 2020

per Manel de Sucre i Cortiella

Layret fou el més gran de cinc germans, son pare era un rellotger nascut a Vinaròs, Francesc Layret Rico, i sa mare Raimunda Foix Prats, de Barcelona. Va néixer al carrer Sant Pau d'aquesta darrera ciutat, a tocar del Liceu. Ell, en Francesc Layret, va néixer el 18 de Juliol de 1880, i els seus germans eren Eduard, Mercè, Antidi i Josep Maria.

En Francesc, de ben petit -als dos anys-, va tenir la mala sort de patir la poliomièlitis, malaltia que l'acompanyarà tota la vida, ja que sempre va haver d'anar amb croses.

Joaquín Ferrer recull, en la seva ja clàssica biografia, una reflexió sobre aquest fet. En diu: "Aquesta circumstància l'obligarà tota la vida a valer-se de croses per a caminar. També aquest fet el reclourà més profundament des de la infància en el que per ell és la seva inclinació natural: l'estudi."

La dels rellotgers era una bona família, *de possibles*, tot i viure al districte cinquè, com abans hem comentat. Tenien solvència econòmica i per això en Layret va poder primer llegir en la bona biblioteca de la família i després fer els estudis de primària a casa seva amb professor particular, incloent els dos primers cursos de Batxillerat, per després anar al Liceu Poliglota, situat primer al passeig de Gràcia i després a la Rambla Catalunya de Barcelona.

El Liceu estava en la seva segona etapa, a la Rambla Catalunya número 21 i el seu director era Federico Nogués, essent el vice-director Joaquín Nogués, per la qual cosa entenc que era una acadèmia familiar, com moltes en aquella època, i principalment estava orientada al peritatge mercantil, encara que entenc que també era un pas previ a la Universitat, per estudiar carreres superiors. Com era el propòsit de Francesc Layret, que consistia en estudiar Filosofia i Lletres i la carrera de Dret per exercir l'advocacia.

En els estudis tot fou ràpid, i als 18 anys ja tenia el Batxillerat acabat amb unes excel·lents notes. I sembla que al 1898 ja atresorava un bagatge cultural important.

Aquest temps és una etapa políticament molt activa, en diversos sentits. Cal anomenar primer la desfeta de Cuba i de bona part de l'imperi espanyol de les Índies. Inclòs que ja fa temps que ha quedat enrere un dels homes que va portar més mals auguris a Catalunya, com era el general Martínez Campos, l'home de la Monarquia Borbònica que esclafa repetides iniciatives carlines al centre de Catalunya, i tindrà molt a veure amb la repressió al moviment obrer català de finals del segle XIX. Recordeu la bomba de Paulí Pallàs al general Arsenio Martínez Campos. No era una casualitat, sinó una tornada de comptes de les guerres carlines i el mal que havia fet aquest general a la gent de les terres catalanes. Però ara no ve al cas, o sigui que continuem amb en Layret.

En aquells anys, en Francesc Layret té temps d'estudiar primer Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona i després la carrera de Dret, de la que farà l'últim curs a Madrid. Amb Lluís Companys havia compartit aules al Liceu Poliglota i també els primers anys en la facultat de Dret pel que ja aleshores eren bons amics.

Joaquim Ferrer, l'home del segle XX que més ha estudiat i coneix la figura de Francesc Layret, fa una mirada i un seguiment dels precedents de la seva Catalunya, la seva catalanitat i el renaixement del republicanisme català, que considero força interessant i a més ens ajuda a situar-nos en l'història de a la vora del tombant del segle XX.

Així, ens parla de Valentí Almirall i Llozer, nascut a Barcelona el 8 de març de 1841, que serà l'home que organitzarà el Primer Congrés Catalanista

precisament l'any de naixença de Layret. Home del republicanisme català al que el mateix Prat de la Riba li fa un escrit dedicat a la seva mort, publicat a *La Veu de Catalunya* de l'1 d'octubre de 1904 (Almirall havia mort uns mesos abans, concretament el 20 de juny de 1904).

Bé, Valentí Almirall va ser com Layret, advocat, i polític republicà i catalanista i fou un home que va formar part de la Revolució de Setembre de 1868. Dirigia el diari *El Federalisme* i és autor de les "Bases para la constitución federal de la nación española y para la del Estado de Cataluña". En aquell moment, Valentí era regidor de l'Ajuntament de Barcelona, com més tard seria en Layret.

Sens dubte, un altre home de la política catalana que podem considerar com a precursor de Layret és, tranquil·lament, en Francesc Pi Margall i tot allò que envolta el Federalisme Republicà, amb clares referències a la primera República espanyola, i naturalment afegint les destacades figures dels federalistes Ruiz de Zorrilla, Sol i Ortega i el mateix Salmerón.

En contrapartida, a Catalunya tindriem la figura d'Alejandro Lerroux, l'Emperador del Paral·lel, una de les figures més fosques del entramat polític espanyol, que apareix a Barcelona subvencionat per l'estat espanyol per embadocar al poble obrer català. La vaga general de febrer de 1902, que tan magistralment va pintar al·legòricament en un oli en Ramón Cases, amb la càrrega d'un guàrdia civil sobre un obrer, en primer pla, i al fons el vendaval de moviment entre repressors i reprimits. Aquella vaga general que fou entesa realment com la primera vaga general de la Revolució Industrial, ja que les anteriors, del segle XIX, les consideraven bullangues, perquè encara no existia el sentit d'organització sindical. El treball s'organitzava a través dels gremis i és als voltants del segle XX que adquiriria les formes organitzatives del Moviment Obrer. Realment, fou una vaga general que, quasi podem dir, va durar, en un *tira i arronsa*, un mes de febrer molt intents.

Després d'aquella vaga de febrer de 1902 que tant desastrosa fou per a l'obrerisme català, hi havia una sèrie de gent, entre ells Eladi Gardó i Josep Tubau, que cercaven construir un espai de formació i

reflexió de i per a la classe treballadora, que ajudés d'alguna manera a tenir una millor educació per donar resposta als interessos de classe i als assumptes polítics i socials.

Eladi Gardó, si no vaig equivocat, vivia en aquell moment al carrer d'en Robador, igual que Pere Coromines que era, tot i la seva joventut, un vell conegut en el món polític i literari, i que s'havia educat en aquell carrer en ser el fill del carnisser d'aquell indret. Uns altres dels futurs ateneistes que vivien en aquest estret carrer eren Sebastià Giralt i Josep Tubau, que no devia viure gaire més lluny.

Doncs bé, Eladi i Josep varen convèncer Francesc Layret Foix, un jove advocat encara no massa conegut però si amb una visió social i política força important, que recolzés el projecte que tots dos tenien en la seva ment, que, en prendre forma, es convertia en l'Ateneu Enciclopèdic Popular de Barcelona.

Un cop tingueren tots clar el projecte ateneístic, en el qual Francesc Layret s'implicà d'una manera important, fins al punt que els primers estatuts estarien redactats per ell mateix, van presentar

aquests per a la seva legalització el 9 de juliol de

1903. Així és produïa l'acte de constitució de l'Ateneu Enciclopèdic Popular i era nomenat com a primer president de l'entitat Lluís Bulffi, un home força important pel món social d'aquell moment i en especial per a la dona, al moment de publicar el considerat primer document sobre "¡Huelga de Ventres!", com a reflexió a partir de: "Expansion de doctrinas neomalthusianas. Conferencia dada en el Centro de Estudios Sociales de Barcelona, 1904", conferència que va fer, al mateix temps, a l'Ateneu Enciclopèdic.

El tercer dels presidents de l'Ateneu Enciclopèdic fou Luis de Zulueta, un bon amic de Layret. Va ostentar la direcció de l'entitat durant 1905 i 1906 però, sempre al seu costat i en qualsevol moment, podíem trobar a Francesc Layret en la presentació d'actes o organitzant cursets. En Joaquim Ferrer ens dóna peu a entendre l'envergadura del projecte i la mateixa implicació d'un Francesc Layret que alhora estava també en altres projectes republicans, i cal destacar que a mitjans de l'any 1906 prenia el relleu de Zulueta a la nau de l'Enciclopèdic.

Així diu en Joaquín recollint les paraules de Layret: "La finalitat immediata de l'Ateneu és la instrucció, i sobretot la instrucció dels qui, per viure de les seves mans, es veuen privats d'ella, aspirant a ser, amb el temps, una veritable Universitat popular."

Va tenir més oportunitats d'ocupar la presidència de l'AEP, però amb el bon criteri que li era proverbial va rebutjar-la, tot assenyalant que, donada l'orientació de la institució, era aconsellable que no acceptés per no donar la impressió que pretenia aprofitar-se'n políticament:

"No us puc negar res del que em demaneu. Però crec que la meua persona a la Presidència podria ser un perjudici per a l'Ateneu. Donada la situació política d'aquest temps i la meua orientació, podria fer que l'opinió pública pogués creure que serveixo l'Ateneu per a fer-ne un centre polític. Sé prou que és l'Ateneu i què és la política per no barrejar-ho, falta que l'opinió vulgui entendre-ho així; per aquestes raons, us demano que no em nomeneu. Per la resta, podeu disposar. Sempre estic a punt per a servir l'Ateneu."

En aquell any de 1905 tindrà, a l'Ateneu Enciclopèdic, al menys dos compromisos, que crec

força interessants, com per exemple una de les seves actuacions favorites que era la lectura comentada de llibres, com és el cas de "Lectura comentada del llibre *Vida de Don Quijote y Sancho*, de Miguel de Unamuno". No tinc el llibre a mà, però segurament es tracta d'una reflexió o ressenya d'Unamuno sobre el llibre de Cervantes, el que no deixa de ser una curiositat afegida.

També al 1905 va tenir l'oportunitat de participar en la inauguració de la Biblioteca de l'Ateneu Enciclopèdic que, amb el temps, es convertiria en una de las biblioteques de referència de la ciutat. Li acompanyaven en aquell acte el catedràtic de la Universitat de Barcelona Rodríguez Méndez i el doctor Roc Tucat.

Seguint al mateix any, Layret ingressa a la Unió Republicana, partit pel que fou escollit regidor de l'Ajuntament de Barcelona, ocupant el departament de Hisenda.

L'any següent el trobem a l'Ateneu Enciclopèdic amb la seva lectura comentada, ja clàssica, doncs ja hem vist que també s'havia donat l'any anterior. Ens referim a "Lectura comentada del llibre *Vida de Don Quijote y Sancho*, de Miguel de Unamuno". També, com no podia ser d'una altra manera, farà el discurs inaugural del curs 1906-1907 i la xerrada "Principios de sociología de Giddings".

Apart d'aquestes intervencions, durant el curs no eren poques aquelles xerrades i conferències a l'Ateneu de les que li va tocar fer la presentació del ponent. Per exemple, al gran astrònom Comas Solà, que tenia molta predisposició amb l'Ateneu Enciclopèdic o el mateix Anselmo Lorenzo que aquell any de 1906 parlava a l'Ateneu d'"El treballador i el seu ideal d'emancipació".

El 1907, en Layret participa a l'Ateneu amb les lectures comentades de: "Los Principios, de Gidding" i "Valor social de leyes y autoridades, de Pedro Dorado Montero". I, naturalment, participa en bona part de les conferències que es desenvolupen a l'Ateneu ja sigui com a oient o com a presentador i conductor del debat.

Al 1908, en un moment que està molt vinculat a l'Ajuntament de Barcelona, serà una de les persones que més interès i esforços posarà en aprofitar l'oportunitat que ell veu d'aconseguir un pressupost important per a la Cultura. Paral·lelament, a l'Ateneu tindrà la oportunitat de parlar d'aquesta Cultura, amb les conferències "Els Pressupostos de Cultura" i "El Pressupost de Cultura i les seves conseqüències", a més de "Moral i Dret", tot un altre tema.

En el 1909, l'any de la Setmana Tràgica, en Layret reprèn les lectures comentades amb "La Acción moral moderna, de Gabriel Seailles", i el 1910, conjuntament amb Albert Bastardas, president de l'entitat, obre el curs i torna amb el tema "Pro Cultura", que tant l'interessava. L'any 1911 en Layret ens parlarà de "Els estudis polítics dins dels Ateneus" i "Els obrers i la política" i, fins 1913, no troben una altre de les seves lectures comentades a la seu de l'Ateneu Enciclopèdic: "Progreso y Miseria, de Henry Georges", un llibre que aleshores era de obligada lectura sobretot en el pla sociològic, tant que l'any següent repetirà aquesta lectura comentada, atès que hi havia molt d'interès pel contingut. L'any 1915, (en el context de la Gran Guerra), ens trobem amb dues de les seves conferències, una sobre "Física elemental" i l'altre "Conseqüències de la guerra", on gairebé podem apostar que el debat

estava com entre les persones d'esquerres aliadòfils o bel·ligerants. De fet, creiem que ell va tenir varies etapes amb les dues posicions.

El 1916 farà la inauguració del curs; l'any següent parla de "Les qüestions financeres"; segurament i espero no equivocar-me, en el terreny de la cultura, el 1918 el tema que planteja a les aules de l'Ateneu es basa en una reflexió: "Problema fonamental que planteja la política moderna". I, el 1920, aquell últim any, va pujar a la tribuna de l'Enciclopèdic per parlar d'"Els problemes de la postguerra".

I, com ja sabeu ja majoria dels ateneistes, el 30 de novembre de 1920 perdia la vida en un vil assassinat dels pistolers de la patronal catalana, que rebien l'ordre d'assassinar a l'advocat del pobres anarcosindicalistes, a les portes de casa seua del carrer Balmes, 26, quan sortia a visitar urgentment al governador civil per la detenció arbitrària i l'enviament, en vaixell, a Maó, d'un bon grapat d'anarcosindicalistes.

Després, una vaga general paralizzà Barcelona per uns quants dies.

Retorn al Raval

Manel Aisa Pàmols

Des del primer moment que ens vam assabentar de l'existència de l'Ateneu Enciclopèdic i el seu projecte, poc més o menys per l'any 1978, vam entendre que aquella era la nostra història, de la nostra gent, del barri Chino, d'aquells que havien lluitat i alçat la veu a la primera vaga general -diuen que fou el 1902- i, uns anys després, el 1909, no van voler que els seus fills partissin a l'Àfrica a defensar els interessos del comte de Romanones i una colla de monàrquics i per això cremaren més d'un edifici catòlic dins del barri i altres indrets de la ciutat...

I poc a poc, vam anar descobrint més històries que quedaven amagades en un farcell molt saturat de promeses que com sempre sobreixia; històries que van ser tallades d'arrel el 26 de gener de 1939.

El feixisme no acaba mai, però el dictador morí el 1975, i això donà ales a una part de la societat espanyola, que sempre té molta curiositat.

Després, al final dels anys 1970, per rocambolesques històries okuparem la Casa de la Caritat i allà mateix vam continuar primer amb un embrionari Centre de Documentació Històric Social / CDHS i després amb la reconstrucció de l'Ateneu Enciclopèdic Popular. Van passar disset anys i, en un moment donat, després de passar per l'experiència de la okupació de Montalegre, 5, el que avui dia és el CCCB, ens vam veure forçats a marxar del barri per una decisió política, i amb molt poc recolzament.

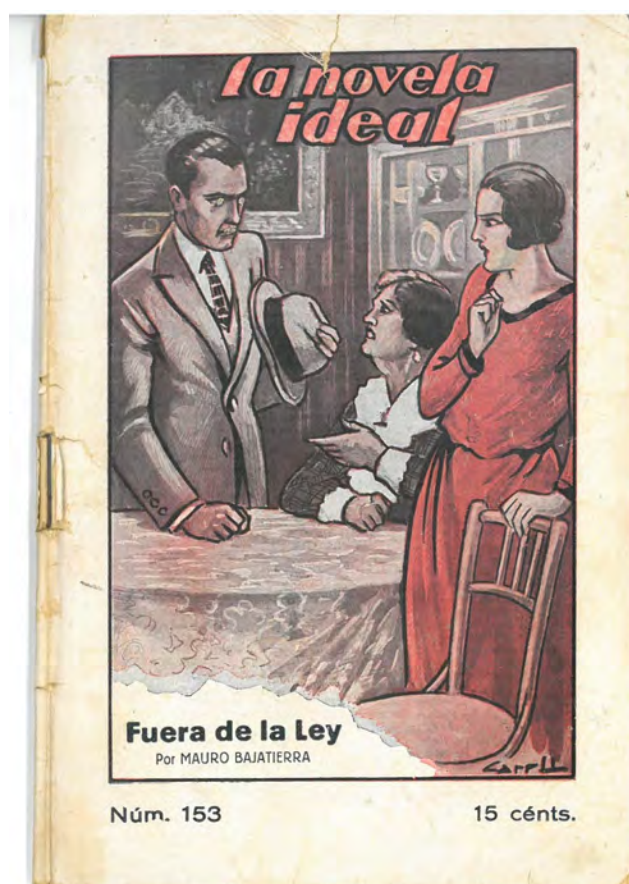
I vam quedar confinats en un pis del passeig de Sant Joan en espera, per part del poder, a que perdéssim tota esperança de continuïtat.

Després d'uns anys de voltar per tota la ciutat *donant la vara*, de les nostres històries de la Història, arriba una segona tongada de reivindicacions per un local social, a partir de la idea del retorn del patrimoni arrabassat pel feixisme.

És una aposta per la qual si un ajuntament feixista ens va expropiar un espai de llibertat al carrer del Carme número 30 el 1939, un ajuntament democràtic té l'obligació de retornar almenys una part d'aquest espoli als ciutadans ateneïstes.

Aquesta segona "intentona" neix, més o menys, a l'hora de posar en marxa l'Ateneu Llibertari de Sants i Indymedia Barcelona, al carrer Reina Cristina. Aleshores, mentre els xavals de l'època col·locaven parquet al maleït terra abonyegat d'aquell espai i pagaven de lloguer una animalada, en aquell moment vam decidir tornar a reivindicar un espai per recuperar el patrimoni que com Ateneu ens havien pres a la força el 1939. I el poder havia d'alguna manera de reparar aquella usurpació d'anys enrere. Estàvem al 2004, a punt d'entrar al 2005 quan, un bon dia, em vaig presentar a la Virreina, a la Rambla de Barcelona, seu del departament de Cultura de l'Ajuntament, i després de diferents intents vam aconseguir una primera entrevista amb un representant socialista, un tal Sunyol, de l'equip de Cultura de l'Ajuntament i aquest, amb copets a l'esquena, s'enfotia de la reivindicació per un nou Ateneu Enciclopèdic.

Els socialistes tenien molt clar que pels anarquistes, *ni agua*, i així anava la cosa, passant el temps, cartes per aquí, cartes per allà, totes elles registrades, per tal

que tinguessin una resposta. Respostes sempre forçades que sabíem no portaven enlloc, però calia ser pesat. I així un bon dia, a la tornada de les vacances, el tal Sunyol havia canviat de departament i s'havia portat l'addenda, cosa que sembla que passa sovint entre els polítics i, tan tranquils, els "sociatas del lugar" no en sabien res: S'ha endut l'addenda i nosaltres no sabem res!. Com sempre, tornar a començar, i també sempre els *Sociates* igual de poc clars i, si no ets dels seus, quan poden et foten.

Hi ha dos episodis a destacar amb la "Gene". En un principi les nostres mires estaven en la Generalitat de Catalunya fins que ens van dir, poc més o menys, que la "Gene" no tenia locals, que qui els tenia era l'Ajuntament, però de tota manera vam tenir unes converses amb Ferran Mascarell quan aquest era Conseller de Cultura de la Generalitat, l'any 2006. En Ferran, després de demanar-nos un gran dossier, es dedicà a esquivar tot el que va poder la nostra reivindicació. Molt "diplomàtic" ell, es va treure el *marrón* de sobre tant com va poder i ni "puto caso".

Un temps després ens vam reunir amb un altre conseller, Joan Manuel Tresserras. L'Ateneu vam portar una delegació amb Bernat Muniesa, Adolf Castañes i jo, i en Tresserras, quan va entendre la magnitud de l'Ateneu Enciclopèdic i el seu projecte ens va dir que ell, el que podia fer des de la "Gene" era subvencionar als ateneus i casals perquè tinguessin uns lavabos més adequats o bé una bona sala de ball, que fos polivalent per tal que en algun moment els socis d'aquestes entitats poguessin jugar també al bingo o ballar. Així!

Aleshores, des de l'Ateneu vam decidir d'enviar una carta a cada grup polític de la ciutat de Barcelona, des de Convergència a socialistes i Esquerra, exceptuant al PP i IC, amb una invitació per tal que visitessin el nostre local del passeig de Sant Joan, 26, i així comprovessin la nostra realitat. L'únic que va acceptar la nostra invitació, que recordi, fou en Jordi Portabella d'Esquerra Republicana, i això va servir perquè acceptés el compromís de portar al Ple del Districte de Ciutat Vella la proposta de tirar endavant la reivindicació de l'Ateneu Enciclopèdic.

Però les coses de la Casa Gran de Barcelona porten el seu temps i per a entitats com la nostra tot és molt lent i desesperant, passen els anys i cada dos per tres has tornar a explicar el de sempre, més del mateix... ni un polític s'havia assabentat de res. Entre que no t'escolten, que el que t'escolta canvia de direcció, o simplement passa a la reserva, i que els polítics més polítics passen de naltros perquè saben que no tenim

cap interès en les seves votacions, és evident el resum: Total, no interessem!

Mentrestant, Esquerra Republicana preparava la proposta i la presentava en una Plenària de Districte de Ciutat Vella (3 de març de 2009): una mena d'història de l'Ateneu i la nostra reivindicació. Proposta que fou acceptada per tots els grups polítics menys el PP, que es va abstenir. Quedava clar que havíem conquerit un esglaó d'aquella cursa, que era més llarga del que podíem esperar. Una cursa de fons.

Com portar a la pràctica els acords? *Chi lo sa!*

De moment, els socialistes continuaven marejant la perdiu. Havíem deixat enrere l'etapa de Joan Clos com alcalde i ara eren els temps de Jordi Hereu, i Cultura, a la Virreina, estava en mans de Carles Martí, polític socialista de la Casa Gran.

Nosaltres a la nostra, en plant formiguetes. L'aprenentatge ara estava en les més o menys trimestrals Audiències de Districte, que en absolut eren avorrides. Hi havia una bona expectativa, el distanciament entre la gent dels barris i les polítiques del Districte es palpava en totes direccions, era evident que eren dos móns amb interessos molt contraposats. Allà hi eren la gent de Miles de Viviendas, intentant legalitzar l'okupació, la gent de la Barceloneta i el seu barri de l'Ostia, que només faltava que portessin als Plens el seu emblemàtic

canó. I com a colofó, la Maria i les dones de la Ribera que, amb pancartes incloses, denunciaven una i una altra vegada, cada dia amb més força, "el pelotazo" de l'Hotel del Palau, i tot el que envoltava a Millet i els seus bitllets desapareguts.

Mentrestant, dins del Ple, el regidor socialista Carles Martí i els Convergents de torn, com Mercè Homs, intentaven controlar aquelles assemblees, empescant-se totes les manipulacions possibles i, en mig de tot l'enrenou, alguns veïns baixats d'Arbeca, que demanaven més seguretat al barri o parlaven de la neteja... Temes que ja els hi anaven bé als polítics de torn.

Nosaltres, observant i esperant tenir la nostra oportunitat per fer una pregunta, tot esperant una resposta dels polítics, que sempre era una pixarada fora de test. Mentrestant, pensàvem en la pedagogia i somniàvem en un món nou a partir d'un Ateneu modèlic... no costa res somniar. En tot cas, es podia aixecar de la cadira el poeta Adolf per recitar allò d'*Enorgullécete de tu fracaso que sugiere lo limpio de la empresa*. I continuàvem. Així podíem estar-nos hores, pendents del torn de paraula dels polítics per veure qui de tots ells torejava millor l'embolic d'aquell sarau.

Ens convoquen un bon dia a la Virreina per parlar del tema. A la fi semblava que algú estava disposat a escoltar-nos. L'interlocutor vàlid era Carles Martí i el seu equip amb Estopa al capdavant en temps de Jordi Hereu. Era regidor de Cultura i del districte de Ciutat Vella. Era el relleu natural d'Hereu com alcaldable, però amb el temps passarien coses que farien que això s'anés en orris... recordeu el tema del tramvia per la Diagonal.

Carles Martí, Estopa, el seu secretari, i un grapat més de socialistes de la seva comitiva que anaven apuntant. I nosaltres, el poeta Adolfo i jo (Manel), defensant allò que sempre havíem defensat, la dignitat d'un barri, el Chino, i la seva gent. En algun moment de la trobada, en Martí inclús ens va proposar un Ateneu al 22@ (tot un edifici), la qual cosa no ens feia cap il·lusió.

Amb Carles i l'Estopa vam tenir un parell més de reunions, però sempre amb la convicció que volien torejar-nos.

A més, aquelles reunions van servir per a què els socialistes de l'Ajuntament de Barcelona tinguessin una visió física de nosaltres, els anarquistes de

l'Enciclopèdic. I van arribar a la seva interpretació particular.

Com molts sabeu, jo era llibreter del Mercat de Sant Antoni. Per allà passava molta gent del món cultural i social de la ciutat, i també més d'un funcionari, i per algunes xerrameques tertulianes del moment m'havia guanyat l'amistat d'algunes persones de l'entorn socialista de l'Ajuntament.

Per aquest motiu sabia que el grupet de socialistes de l'ajuntament que envoltava a Carles Martí es reunia per dinar un o dos cops per setmana en un restaurant, gairebé sempre del carrer Pelai, on acudia amb freqüència l'historiador, "ateneista", *Sociata!* que editava llibres sobre l'ajuntament a traves de l'editorial Base i altres editorials satèl·lits.

La qüestió és què, tot aquest grupet de *Sociates!* i l'"ateneista", després del *vinatxo* que regava aquells dinars i d'uns quants xopets s'enfotien de tot ésser vivent que passés pel seu davant, posant l'èmfasi en la delegació de l'Ateneu Enciclopèdic (un ateneu amb parquet). Aquestes luxúries de dinars i les seves riotes les vam conèixer un temps després, gràcies, com hem dit, a gent de l'entorn de Carles Martí i de l'"ateneista *Sociata!*", que havia viscut algun d'aquells àpats.

Llavors va arribar Itziar González a la regidoria del districte i va posar tota la seva il·lusió en canviar alguna cosa dins les màfies que rondaven Ciutat Vella, i segurament així alliberava de compromisos, en molts aspectes, a Carles Martí, que continuava a Cultura. Sembla què ell així no es cremava tant.

Bé, amb la Itziar, a la que ja coneixíem de temps enrere, de les jornades *Repensar la ciutat recuperar Barcelona*, a la regidoria, neix una nova esperança. Acudeix com a regidora a diferents actes realitzats per l'Ateneu i ens visita per a una reunió de cortesia en la qual estiguérem Bernat Muniesa, Adolfo Castaños i el que això escriu.

D'aquest temps sortiren algunes idees i projectes, amb certs aspectes una mica rocambolcosos que al final no tingueren el seu fruit, però al menys va ser de les millors etapes, que vàrem viure amb les trobades amb els polítics. Al final Itziar no va poder resistir la pressió de les màfies del barri i va haver de dimitir, però tot aquell temps amb Itziar de regidora, al final va servir per a què, a pocs dies d'iniciar-se la nova campanya electoral per a l'Ajuntament de Barcelona, l'alcalde i jo mateix signéssim un compromís entre l'Ajuntament i l'Ateneu Enciclopèdic en què l'Ajuntament de Barcelona es comprometia a trobar per a l'Ateneu un espai de

considerables dimensions a Ciutat Vella o al seu entorn en un màxim de dos anys. Era el 13 de maig de 2011.

Vam anar passant el temps i en una ocasió vam rebre la visita d'una arxivera de l'Ajuntament de Barcelona per valorar la documentació custodiada a la nostra seu. Fou la seva la que es coneix com *visita de metge*, va estar entre 5 i 10 minuts. Segurament *l'importava un cogombre* la documentació allà dipositada, però ella devia fer alguna xerrameca amb els seus superiors, d'informe no crec que fes més enllà de dues ratlles.

La qüestió és que un bon dia ens convocaren a la Virreina per parlar amb un nou directiu de Cultura de l'Ajuntament, en Jordi Martí (*Sociata*), i la suposada arxivera.

Vam decidir anar pensant què es tractava d'una reunió més de protocol per a no dir res, com sempre. Era una reunió convocada a primera hora del matí, a les 9 hores, pel que em vaig presentar sol a la Virreina, i em vaig trobar amb una reunió violenta i agressiva per part de les persones citades, que a tota costa volien que l'ateneu lliurés la Biblioteca-Hemeroteca-Arxiu a l'Ajuntament a canvi de res, i ells decidirien què fer amb aquesta documentació. Més greu tenint en compte que ells a penes valoraven, ni podien valorar, la nostra història ni la documentació, entre d'altres coses per què no els hi havia interessat mai el contingut real... De fet, si que els interessava, com a botí que els hi donés prestigi, no com a patrimoni del poble. Poc més o menys els vaig enviar a la merda i vaig sortir d'aquella reunió molt decebut i amb una convicció clara, els *Sociates* i tots els que els envolten eren de les pitjors persones polítiques que et podies trobar al davant.

Les eleccions del 2011 van ser un fiasco pels socialistes i els convergents, després de molts anys, es van trobar a l'Alcaldia de Barcelona entre 2011 i 2016. Nosaltres portàvem ja set o vuit anys com paparres trucant a la port del Districte per allò que havia començat per un acord en un Ple.

Aquella nova etapa, amb la Mercè Homs al Districte, es va caracteritzar per una maldat soterrada de la regidora, primer perquè aquell compromís que havia signat l'alcalde Hereu, pels convergents no anava enlloc, era paper mullat que no tenien cap interès en assecar. Per ella érem simplement els seus enemics, "gent rara, aquests anarquistes", i així ens veien. Però aquest període el recordo com en el que vam agafar l'afició de assistit encara més sovint per les

Audiències i sessions plenàries que feia el Districte a Bonsuccés. I recordem per exemple la mala manera de tractar la mort de Juan Andrés Benítez, que va quedar palesa en aquells dies, o els temes del turisme i l'expulsió de veïns.

Nosaltres, com sempre, anàvem fer una pregunta a darrera hora, que també sempre era contestada, de mala gana i amb un monòleg molt repetitiu, per la regidora. Però anàvem en grup i recordo perfectament que podíem ser la Valeria, la Marianna, l'Adolfo, el Muniesa, l'Antoni Castells, el Juanjo i jo mateix.

La resposta de la Mercè Homs sempre era la mateixa: "No hi ha un local de la dimensió que pretén l'Ateneu Enciclopèdic". I, naturalment, sí que hi havien locals al barri que podien ser valorats per tal que una entitat com l'Ateneu Enciclopèdic tornés al barri, però a ella no li donava la gana.

En aquesta conjuntura es va produir un moment molt difícil a l'Ateneu Enciclopèdic en el passeig de Sant Joan, el robatori (1/2/2012) de nombroses peces importants de la nostra col·lecció: cartells, postals i altres elements. Un robatori d'aquestes característiques és un horror del què difícilment hom pot recuperar-se si no és mirant als ulls d'aquell que t'ha fotut.

A partir d'aquell moment vam entrar en contacte més directe amb Jaume Ciurana, regidor de Cultura de l'Ajuntament, a la Virreina. Van canviar algunes coses a l'Ateneu, hi havia la necessitat d'una nova manera de fer, amb més normes de seguretat. Mercè Homs va quedar en un segon terme, i vam dialogar amb Jaume Ciurana, que tenia més capacitat de resolució. De totes maneres, durant tot el període dels convergents a l'Ajuntament de Barcelona la cosa estava molt fumuda i encallada. Si per casualitat havia algun local que podia ser adequat per a l'Ateneu mai hi havia els diners per portar a bon port el projecte, i això que van sortir un munt. Per exemple a Nou de Sant Francesc, on anys abans havia estat la Universitat d'Estiu, al carrer Ample, un edifici noble que al final es van quedar els russos en una operació que s'hauria de revisar, al carrer d'En Rull, un ampli local que ens van arribar ensenyar i al mateix moment ens deien, "això no serà per vosaltres". Hi havia una mala hostia en l'equip de la Mercè que ja la teníem una mica assumida, com es veia quan per algun motiu coincidíem. Ella, la Mercè, donava a entendre que estava súper preocupadíssima per la manca de local, "mucho teatro". Al local del carrer Rull no sé ben bé que hi ha avui dia, però si

recordo que per la part interna connectava en un petit pati amb el Bar Mariatchi vinculat al Manu Chao.

Un altre dels locals que Mercè Homs ens va plantejar va ser al carrer d'Erasme Janer, en canviar els serveis socials a la plaça del Pedró, un principal amb un sostre molt baix. I els mateixos arquitectes de l'Ajuntament van indicar que el terra d'aquell espai no podria suportar el pes de la documentació de l'Ateneu Enciclopèdic ni cap esdeveniment mitjà i el pes de la gent. Però inclús va aparèixer un article signat per en Xavier Theros a *El País* (21/1/2012), on es deia que la decisió estava molt avançada.

En aquest ambient, al final de 2013 van detenir una companya de la Junta de l'Ateneu, que fou implicada en una sèrie de conspiracions sense sentit. Temps després tot va quedar en sobreseïment, en un no res, però el mal ja estava fet, i refer-se del cop no seria fàcil per ella, però d'una manera o altre també per a l'Ateneu Enciclopèdic va ser un cop baix, ja no tornaria a ser el mateix per molt de temps

El Grup d'Esquerra Republicana va decidir que podia invertir temps i pressió en el nostre projecte de l'Ateneu Enciclopèdic. Només faltava que Mercè Homs trobés un espai per a nosaltres. I va ser aleshores quan va aparèixer el que avui és "la Negreta", uns baixos a Nou de Sant Francesc on havia viscut un pintor-escultor, que ara no recordo el nom. La qüestió es que a tots nosaltres ja ens agradava l'espai, sobretot el pati i la seva palmera; ens imaginàvem els saraus poètics i lírics que podíem arribar a organitzar en aquell indret, però evidentment ens era petit per la quantitat de material de la nostra biblioteca. De fet, el que una i altre vegada li demanàvem a la Homs era l'espai on havia estat la Universitat Lliure, al mateix carrer de Nou Sant Francesc, i ella es va negar a que al final poguéssim arribar a un acord i continuar així

avançant en el maleït tema de trobar un espai millor per fer ateneïsmes.

Ara que deixàvem de banda una mica la Mercè Homs i trobàvem com a interlocutor a Jaume Ciurana, tot i que aquest no és sentia identificat amb la signatura de l'anterior alcalde, va sorgir la possibilitat d'ocupar una part de l'antiga seu del CADCI, la qual cosa ens il·lusionava, sempre i quan la UGT sortís del local de la Rambla.

Així, vàrem fer una visita a la seu del CADCI amb posterior reunió. La delegació de l'Ateneu la conformaven Adolf Castaños, Bernard Muniesa, Antoni Castells i jo mateix. Per part de Convergència Jaume Ciurana i Josep Lluís Alay i, per part de la UGT un dels seus directors. Doncs bé, resultava ser un cop més una "encerrona", aquesta vegada de la UGT, que proposava un gran centre amb la nostra documentació i la que estaven esperant del retorn dels papers de Salamanca.

Nosaltres naturalment no vam acceptar, i solament acceptaven ocupar espai en aquell local de la Rambla sempre i quan la UGT marxés definitivament a la seu que té actualment a la Rambla del Raval, cosa que els *Sociates* no acceptaven.

Després, i en temps de fer volar coloms amb Esquerra Republicana, inclús apareix l'oportunitat de tenir un espai en el mateix final de la Rambla, a la Foneria de Canons i antiga farmàcia militar.

Arribats a aquest punt, vam tenir uns desencontres interns a l'Ateneu que propiciaren un trencament d'aliances internes de molts de nosaltres, tant per part meua com d'altres. La qüestió es que va anar-hi d'un pèl que l'ateneu cremés les seves últimes naus.

Però aleshores, en poc temps, el 2015, es manifesta un nou grapat de gent jove que envolta l'Ateneu i reforça les seves iniciatives. I comença una campanya per recuperar l'Ateneu la nit del 26 de gener a les portes del Districte de Ciutat Vella, on un grup de gent va fer unes reivindicacions que procedien de bona part dels espais socials dels barris de Barcelona. Un mes més tard, les reivindicacions es traslladen al carrer Montcada, a la inauguració de l'anomenat Museu de les Cultures del Món, el 7 de febrer de 2015, on fèrem un escratxe a Artur Mas, president de la Generalitat, i a tot el seguici de Convergents que inauguraven aquell espai... tan cultural.

Vam reprendre contactes amb els grups polítics ja referenciats, i Esquerra i la CUP ens van visitar a la nostra seu. I es comença a parlar una altra vegada de

la Foneria del Canons i la CUP ens va parlar d'un edifici gran, al carrer cardenal Casañas, que era propietat de l'Església i que havia passat a ser de l'Ajuntament per intercanvi, per històries *que nosaltres no coneixem*.

Crec que aquesta informació de l'edifici del carrer Cardenal Casañas va canviar alguna cosa i va provocar que els Convergents es possessin les piles per solucionar el tema definitivament. I ens van dir: "Oblideu aquest espai de Cardenal Casañas" i que a canvi hi hauria dos locals, a Reina Amàlia, 38 i un altre al carrer Carretes davant mateix del Bar Makinavaja. De sobte hi havien dos locals que podien ser útils per a l'Ateneu.

A partir d'aquell moment, vam tenir al menys un parell de reunions amb els Convergents a l'Ajuntament de Barcelona, i la que millor recordo vam estar per part de l'Ateneu Marcel·lí Reyes, Sònia Turón, Albert Caballero, jo i l'advocat Toni Serra, un nou company jove el currículum de lletrat del qual dignificava molt la nostra delegació. No érem "quatre mataos",

teníem inclús un advocat. Per part dels polítics de Convergència també era una taula molt solemne que presidia en Jaume Ciurana assistit per caps de gabinet, tècnics... Semblava que, a la fi, començàvem a lligar caps.

A partir d'aquí, un esborrany de document que no acabava de ser oficial va portar alguns malentesos. Mentre anàvem discutint el nou conveni, van arribar les noves eleccions municipals de Barcelona, i sorpresa, gent coneguda entrava a l'ajuntament, el qual ha permès, no sense problemes, alleugerar una mica el procés, amb les obres d'un dels locals esmentats i la signatura d'un futur local permanent a Can 60'.

És a dir, una nova etapa que va propiciar que estiguéssim a una passa d'aterrar al Raval, amb el conveni signat, amb Gala Pin, el 27 d'octubre de 2017.

Però ara, quan semblava que tot anava pel bon camí, apareix el Covid19 pel mig, que posa més dificultats al nostre viatge, com tantes d'altres hem tingut. Estem, però, a punt per començar una altra partida, més difícil encara, però molt necessària.

Manel Aisa Pàmpols

44 aniversari del Centre de Documentació Històric Social

L'Equip del Centre de Documentació Històric Social

En temps de Covid-19 i a punt d'arribar l'Ateneu Enciclopèdic al Raval (Reina Amàlia, 38), com tots ja segurament sabeu el Centre de Documentació Històric Social continuarà físicament, amb “els seus papers” a passeig de Sant Joan, 26 1er 1a.

Ens trobem en una nova cruïlla de camins. Una nova situació llargament esperada però no exempta de dificultats, i penso que ara encara més, sobretot amb el tema de les noves mesures de distanciament social, que juguen en contra de la nostra projecció i la nostra manera de ser, socialment oberta.

Foto Heidy Blanch

Així doncs, estem a punt d'obrir nous espais d'un vell Ateneu Enciclopèdic que, després de més de 118 anys de travessia, encara parteix de la mateixa base i el mateix pensament; com deien uns dels seus primers socis, Francesc Layret i Eladi Gardó, per autoeducar-se des de la base social del poble (el ciutadà) i així tenir l'oportunitat d'evadir-se de l'engany d'interessos especulatiu que són la base del capitalisme i la burgesia.

L'any 1902, després d'una vaga general desastrosa pels interessos dels obrers, aquests, aquells homes i dones, van reflexionar i van entendre què, per a canviar alguna cosa, en definitiva per vèncer l'enemic, hom s'havia de formar socialment i cultural, i així van iniciar el camí homes com Lluís Bulffi, el primer president de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, Francesc Layret, Eladi Gardó i un llarg etc., on trobaríem en Salvador Seguí, Joan Amades, Andreu Nin, Margarida Xirgu, Maria Baldó, Ada Martí, Comas Solà, etc.

Heu de saber, si encara no ho sabeu, que el Centre de Documentació Històric Social és un dels més importants d'Europa en el que fa referència als moviments socials del segle XX, i volem que continuï caminant en aquest sentit. No és fàcil, perquè fer això des de la voluntat de la militància és un acte de resistència sense cap referent que aquí –en aquest país– encara ningú ha posat en valor, potser per ignorància, desconeixement, despreocupació, desídia, mala llet, o ves a saber per què... El projecte ha variat molt poc des dels seus inicis, amb uns objectius clars, i pràcticament iguals o molt semblants als que ja es van marcar els fundadors de l'Ateneu el 1902. I continua essent molt ambiciós, però costa molt tirar endavant un projecte d'aquestes característiques sense la col·laboració dels companys i companyes i sense ajuts econòmics de cap mena.

Però, de moment deixem-ho aquí, i parlem de com ha estat per la nostra Biblioteca i Arxiu aquest any carregat d'angoixes i desorientacions. Per començar, els usuaris de la pàgina web de l'ateneu, *curiosos* de

la història, han tingut la oportunitat de recollir un bon grapat de documents, la majoria del Moviment Llibertari i en forma de opuscles, per omplir les seves vitrines virtuals i, sobretot per assolir un més gran coneixement amb la lectura de textos, alguns dels quals potser portaven enterrats o “desconeguts” més de cent anys. Esperem que aquest esforç del CDHS obtingui, per part dels usuaris, una mirada que sàpiga o entengui el que realment significa i en tot moment es pugui valorar. Ja que de res serveix aquest esforç sinó hi ha l'esforç de la lectura, la seva comprensió i el possible debat que generi.

Esperem que el gra de sorra ompli el sac i aviat tinguem tota una bona platja carregada d'aquesta sorra plena de coneixement.

Tot i que sempre continuen col·laboracions importants amb la gent que passa per la nostra Biblioteca, en aquest any de treball diguem-ne virtual es pot utilitzar aquest apartat de la pàgina web on els esmentats *curiosos* de la història trobaran alguns exemplars de premsa o petits opuscles que difícilment trobaran en altres biblioteques, no només de l'Estat espanyol sinó de la resta del món. Només cal donar un ullada a la pàgina de Biblioteca, apartat documents, opuscles, imatges, etc. Per exemple, alguns exemplars de *La Huelga General*, diari editat a Barcelona el 1901-1902 per un home que signava “Cero” i que no era un altre que Francesc Ferrer i

Guàrdia. O altres documents, com una *Soli* força interessant de 1908, un diari de *La Conciencia libre* de 1896, un bon grapat d'opuscles d'Alfonso Martínez Rizo amb diverses temàtiques o algun de Felip Aláiz. També documents en diverses llengües, com portuguès, francès i anglès, a part del castellà, que han portat un bon ventall de historiadors d'arreu del planeta, tant d'Europa com dels Estats Units, Argentina o Brasil. És a dir, que crec que és bo mirar-se aquest apartat de la pàgina web de tant en tant perquè podem trobar textos força interessants d'altres èpoques.

Referent a les persones que han consultat la nostra biblioteca-arxiu d'una manera o altre aquest darrer any, tot i els condicionants de la pandèmia han estat més de 80. De diferents indrets de l'Estat espanyol i també d'altres països: nord-americans, brasilers, argentins, japonesos, italians... Les temàtiques, sempre en la nostra línia, a l'entorn de la guerra civil espanyola, l'anarquisme, el món de dones lliures, el maquis, la clandestinitat, la Transacció, recerques familiars. I també hem col·laborat per a l'elaboració de diversos documentals, sobre Barcelona, sobre Frederica Montseny i altres “malditos anarquistas”, sobre Catalunya de Todd Glider, la televisió La Mosca etc.

A la pàgina web tenim alguns catàleg que poden ajudar a entendre quina és la nostra documentació, i encara que som conscients que els nostres recursos són limitats, i caminem molt lentament en la seva implementació, possiblement massa lentament, en aquest moment estem intentant donar-li un impuls al catàleg d'Hemeroteca, que recull tot allò que té origen numèric, com són els diaris, les revistes, els butlletins, els fanzines, les circulars... Sabem que, en els nostres fons, superem les 10.000 capçaleres. I seria bo que, al nostre catàleg a la pàgina web, properament ja estigués al menys la meitat d'aquesta xifra. Esperem que el temps ens ajudi. De moment,

estem, si algú s'entreté en mirar-ho, sobre les 4.000 i un bon escaig de capçaleres, que no és poc.

I, en referència als nostres catàlegs, cataloguem, a més de llibres, i perquè no?, opuscles, informes, cartes, etc. En definitiva, un material que assoleix la categoria de document a la mateixa alçada que pugui tenir un llibre. I fem dossiers. Actualment, la catalogació està al voltant dels 28.400 documents, que omplen el ventall de la recerca i la fan molt més dinàmica i important per a aquell investiga. S'actualitza constantment i ho donem a conèixer almenys dos cops l'any.

Cal remarcar que les visites al Centre de Documentació seran sempre amb cita prèvia, dimarts de 17 a 20 hores o dijous de 18 a 21 hores. Concertant la cita després de consultar els catàlegs de l'Ateneu.

També cal destacar el treball a la Xarxa de Biblioteques Socials, a on s'està treballant des de l'Ateneu en l'apartat d'Hemeroteca, en el que en poc temps esperem que doni els seus fruits.

Per acabar, perquè no volem tampoc ésser exhaustius, un altre dels treballs que s'estan realitzant amb bona part de les publicacions periòdiques de l'anomenada Transició, son dossiers temàtics a partir d'articles publicats en aquell moment, que esperem en poc temps donar a conèixer als *curiosos* de la història. Però ara, quan semblava que tot anava pel bon camí, apareix el Covid19 pel mig, que posa més dificultats al nostre viatge, com tantes d'altres hem tingut. Estem, però, a punt per començar una altra partida, més difícil encara, però molt necessària.

Del carrer Hospital al Raval

Pep Castells

“¿Cómo recuperar lo sucedido para quien ha visto los hechos de niño, con visión de infantería? Los acontecimientos suelen ocurrir dos veces: en la realidad y en la mente de los testigos. En ocasiones, la reelaboración memorista debe luchar con lo que se fijó en un impacto inicial. Ciertas distorsiones nos permiten atenuar el drama y hacerlo llevadero. El autor que vuelve a su infancia debe disolverlas y, en cierta forma, convertirse en su propio escritor fantasma; recuperar su rastro con pisadas ingravidas, tentativas, exploratorias. Quien recuerda, aminora el paso. (...)

¿Qué sucedió entonces? Desde Platón, el recuerdo es una forma de conocimiento: no nos adentramos en lo que pasó para revivir lo que ya sabemos, sino para describir algo que no hemos comprendido. Cuando eso ocurre, la memoria gana autonomía, sobrevive.”

(Juan Villoro. *Los pasos del sonámbulo*. A *La Maleta de Portbou*, núm. 2. Noviembre-diciembre 2013)

No se m'acut escriure un treball historiogràfic del Barri Xino durant els anys que hem situat en l'anomenada Transició. Intentaré dibuixar literàriament els meus dies dels darrers anys setanta viscuts entre el carrer Hospital i la plaça Reial. Si s'ha nascut en una família pobre, però tradicional, religiosa, de dretes i s'ha estudiat en col·legis religiosos, viure una part de la vida al Barri Xino – que tothom sabia al meu poble que era el barri de les putes– comporta una catarsis extraordinària en la ment d'un antic escolanet. De la sagristia i les sotanes als carrers vius i explosius al voltant dels locals de la CNT que varen ser, durant uns anys,

casa meva. Tot això, als anys setanta, durant la dècada prodigiosa en la ciutat dels prodigis, la rosa de foc.

A l'any setanta vaig començar a treballar a una gran empresa de la construcció i els serveis, en les seves oficines centrals, en la secció de comptabilitat. A casa meva estaven d'enhorabona, el nen petit de la família arribaria a estudiar a la universitat, a Barcelona. I al mateix temps, treballant en una gran empresa on, si s'hi esforçava, podria ascendir i així ratificar la teoria de l'ascensor social. Els anys seixanta i setanta sembla ser que van ser uns anys en que l'auge de l'economia va facilitar aquest ascensor social. D'haver-se confirmat, si jo no l'hagués estroncat, la meva família, en mi, confirmaria la teoria. La misèria de la postguerra dels meus pares i dels meus germans més grans hauria estat compensada, jo podia arribar als estudis superiors, amb l'èxit del cinquè fill. Però jo vaig esgarriar-me pel Barri Xino més que per la Facultat. Tanmateix la Facultat de Ciències Econòmiques els primers anys setanta estava més dies tancada que no pas oberta. Hi havia més grisos que no pas estudiants. En canvi el carrer Hospital, la plaça

Reial, les Rambles.... eren l'expressió més clara del sentiment del goig de viure que sentia aquell jove escolanet que fugia de les sotanes i de la comarca de la ciutat dels sants. Al cap i a la fi el carrer Hospital em va ensenyar que hi havia altres formes de vida i que, també, un podia estimar sense restriccions. Ja a Vic amb uns companys havíem començat a fer alguna pintada amb les lletres de la CNT i alguna "a" encerclada. "A" que jo encara no acabava d'ubicar en alguna mena de doctrina o ideologia. Era més evident la negació a allò que ens havien volgut inculcar que no pas una convicció clara respecte d'un projecte futur. I un dia vaig decidir que si treballava a Barcelona i en una empresa de construcció m'havia d'apuntar –afiliar en diuen– al Sindicat de la Construcció de la CNT. En algun moment m'havien adoctrinat uns amics de la Facultat de Dret, la majoria, que feien proselitisme pel Partit Socialista Popular de Tierno Galván. Un dia que havíem de plantejar-nos com fer arribar el projecte socialista al món obrer vaig veure que m'havia equivocat de tren. Alguns dels assistents a la reunió, encara clandestina, es preguntaven on havien d'anar per acostar-se a un obrer. Un parell dels presents i el cap que ens adoctrinava vàrem posar una cara de pomes agres que aviat es va tornar compota de poma. El Sindicat de la Construcció va aconseguir un lloguer en un local al número 115 del carrer Hospital. Els amics que vaig fer-hi, durant aquells anys, son encara avui els meus amics. Resulta difícil des del món de la literatura descriure, dibuixar, aquell ambient eufòric que vivíem al Barri Xino. Des de les Rambles, deixant el Liceu enrere, el carrer Hospital esdevenia un món llibertari, i els carrerons que hi abocaven aquella munió de personatges vius, ambiciosos d'una nova realitat, que irradiaven una esperança extraordinària. I passaves, abans d'entrar al número 115, per la llibreria El Negro o per la llibreria Cosa Nostra o la Yasnaia Poliana. Podies saludar a aquell company

que sortia del carrer Cadena o aquell que des del carrer Sant Jeroni et deia que venia des de Conde del Asalto. I se sentia la música que tenien a tota marxa els amics de La Rivolta i si encara anàveu més enllà podíeu arribar al Sindicat d'Arts Gràfiques, al carrer Riereta, passant pel cinema Padró. Recordo algunes assemblees, de la vaga de gasolineres, en el local d'aquell sindicat. La vida s'expressava en la voluntat i el compromís més enllà de promeses parlamentàries o anhels de redempció. El meu record d'aquells carrers son records de llibertat. Avui pot semblar una expressió retòrica, bucòlica. Els darrers anys de la dècada dels setanta, al Barri Xino, vaig viure potser els únics anys de la meva vida en llibertat. Llibertat perquè, sense témer en absolut a cap autoritat, intentàrem arrabassar els núvols i construir-nos, amb les nostres limitacions però amb la nostra solidaritat i fraternitat, un món que no fos deutor de compromisos polítics, de contractes nascuts en despatxos i amagatalls subvencionats. Potser algú creurà que no vàrem reeixir. Haurà mirat la nostra il·lusió des d'una concepció de la Història que no compta amb els que som ningú. Però no hauran palpat el caliu d'amor que hi havia entre aquelles dones i aquells homes que habitàvem, somrients i contra totes les expressions del poder, el Barri Xino, avui anomenat El Raval.

El Raval va ser per a aquell escolanet de la ciutat dels sants la troballa de la sexualitat i de la vida, el descobriment d'una vida que la tradició i la moral nacionalcatòlica –que potser encara volta per la península– havien reclòs en dogmes i consignes que neguen la capacitat individual i lliure de l'ésser humà i que pretenen una societat uniformada. Vàrem convertir un local enrunat, al número 115, en una catedral de l'assemblea. Estàvem tan il·lusionats quan pintàvem aquelles parets rònegues, quan penjàvem cartells cridaners a la porta d'entrada, quan escoltàvem al vell anarquista que rejoyenia en veure uns vailets i unes mosses somrients intentant aprendre *A les barricades*, que mai vam pensar que, al mateix temps, molts que coneixíem per antifranquistes ja negociaven la venda de la il·lusió per una cadira a la Diputació. No ens adonàvem, idealistes com érem, més plens d'amor que ansiosos de cap poder, que estaven coent a foc lent uns acords que anorrearien el moviment obrer. I al vespre, joiosos per la feina feta, per la xerrada amb els treballadors del polígon Canyelles o els dels edificis nous a Lesseps, anàvem a sopar a La Rivolta i se'ns hi feia de matinada. I es feia feixuc tornar a les oficines al carrer Balmes. Però res, mai res, ens va treure el somriure dels llavis.

Imprescindibles

Juanjo Gallardo gener 2020

Una de les associacions més importants, en el desenvolupament de la cultura popular i obrera del segle XX a Catalunya, l'Ateneu Enciclopèdic Popular, tindrà, finalment, un espai propi en el qual es podrà difondre la major part d'un fons documental d'importància extraordinària per a l'estudi de el moviment obrer fins a la Guerra Civil. O el que és gairebé el mateix, la història del moviment i pensament llibertari a Catalunya

Pel que ens diuen algunes de les persones relacionades amb l'entitat, el camí no ha estat fàcil. Des que l'Ateneu intenta reconstruir-se poc després de la mort de Franco, en un context difícilíssim en què molt poques persones coneixien el que havia significat, un reduït grup de persones, amb constància i responsabilitat del que significava la seva reaparició, es van imposar una titànica tasca, recuperar la memòria del que havia estat l'AEP per a les classes populars i, sobretot, salvar el que restava de la massacrada documentació històrica del Moviment Llibertari, fons documental que hagués estat imperdonable que es perdés. Serveixi d'exemple el mateix AEP, el material del qual fou cremat a l'entrada dels feixistes a Barcelona el 1939. Malgrat això, militants anarcosindicalistes, ja fos a l'interior o a l'exili, van guardar molta documentació relacionada amb el Moviment Llibertari i que, avui, és gran part del material que l'Ateneu Enciclopèdic ofereix a la consulta. La seva pèrdua, o la seva simple ocultació en foscos magatzems inconsultables, hagués deixat orfes a molts historiadors que qüestionen el que Miquel Izard anomena la Història Oficial i Legitimadora (HOL) i que troben en aquest material unes fonts de cabdal importància en la recuperació de la memòria, no

només del propi Ateneu, sinó, com vaig dir, de la del propi Moviment Llibertari. Cal recordar que l'anarquisme a Catalunya no només mantenia una constant lluita laboral contra l'explotació del Capital, sinó un cíclopèic esforç per elevar la cultura de les classes populars, a les que l'Estat liberal no atenia en la seva formació i la deixava en mans de les excloents escoles de l'església catòlica. Des d'aquest punt de vista, l'Ateneu Enciclopèdic era continuador i complementari a la feina de formació que havien desenvolupat ateneus obrers a la fi del segle XIX, o l'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia, o la que s'impartia des de les escoles racionalistes, escoles que convivia amb altres propostes culturals en espais d'Ateneus llibertaris o locals sindicals de la CNT. Només observant part dels fons existents o llegint la quantitat d'actes culturals (conferències, cursos, exposicions, concursos literaris o de fotografia, concerts musicals, grups de treball en diferents disciplines, esperantisme, excursions, naturisme, viatges d'estudis, poesia, etc., etc.) podem fer-nos una idea del que va significar l'AEP i el corrent ateneista popular durant el primer terç de la segle XX, i que la repressió franquista va truncar.

Va ser a mitjans dels 1990 que vaig tenir un primer contacte amb l'AEP. Estàvem buscant tota la informació possible sobre un mestre que l'escola racionalista de Gramenet va tenir durant la II República i la Guerra. Es deia Salvador Lluç Cuñat i vam poder comprovar que era assidu col·laborador de *Solidaritat Obrera*, col·laboracions que signava

amb el pseudònim de Màximo Llorca. Vam obtenir una lleugera referència als seus escrits a la revista valenciana *Estudis*, però ignoràvem on trobar un recull d'aquesta publicació. Arribem a la Biblioteca Arús, des d'on ens van dirigir ràpidament a l'AEP. Em sap greu no recordar qui ens va rebre en un primer moment, però sí que Manel Aisa va ser un dels que ens va dir que, en efecte, l'Ateneu posseïa una col·lecció gairebé completa de la revista. Allà vam trobar tot un seguit d'articles de Màximo Llorca parlant de temes molt variats: eugenèsia, sexualitat, naturisme, homosexualitat, drets de la dona, etc. Això és només un petit exemple de la importància que té el treball silenciós de tots aquells que van aconseguir recuperar fons del Moviment Llibertari, i posar-lo al servei dels historiadors.

Finalment comentar que l'esforç d'aquestes poques persones, no sempre ha estat comprès com es mereix i menys en el món canviant a què assistim durant la nova fase neoliberal del capitalisme, que afecta no només a condicions de vida sinó també als valors personals, que cada dia tenen menys a veure amb els que van compartir els fundadors i mantenidors de l'AEP.

El manteniment d'aquesta obra s'enfronta a reptes complicats. Els temps han canviat, l'adquisició de cultura per les classes populars passa per la institucionalitat estatal sense control col·lectiu de les escoles, la major part dels valors que comparteix la majoria de la societat es transmeten a través de mitjans de comunicació controlats per les grans corporacions, la docilitat i submissió col·lectiva deixen de moment molt enrere l'esperit de rebel·lia que duia a les classes populars del passat a creure en l'adquisició de cultura com a instrument d'alliberament (és ja un tòpic parlar d'aquesta xarxa paral·lela de cultura popular desenvolupada per el moviment obrer de principis del segle XX en

oposició a la cultura burgesa, i que tenia una finalitat emancipadora sustentada en el lliure pensament), l'arrogant individualisme que porta a creure que l'important és que "surtis endavant" no només sense comptar amb la comunitat amb la qual convius, sinó en competència amb ella. Tot això està fent que el necessari teixit social que en altres temps permetia l'aparició i desenvolupament de multitud d'entitats culturals, moltes d'elles amb biblioteca pròpia, fins en els més petits pobles (com la Gramenet de la qual provinc) hagi desaparegut i que sigui molt difícil la seva reconstrucció. Per això és encara més encomiable l'esforç que des de l'AEP realitzen els seus responsables.

Espero que en la nova fase que segurament entrarà, aquest esforç tingui la recompensa d'esdevenir un punt de referència, no només per als historiadors, sinó per a tots aquells que somiem amb un canvi social profund i un món més igualitari, solidari i just.

L' Enciclopèdic Torna a Casa

per Xavier Diez

Al llarg de l'edat contemporània, el Raval, el Xino, el Districte Cinquè, la Barcelona intramuralles ha estat un veritable maldecap permanent i incontrolable per a tota autoritat: l'autoritat política, la militar, l'eclesiàstica, fins i tot la cultural i intel·lectual. Rebuig i fascinació conviuen sovint a l'hora d'abordar la problemàtica d'un espai físic on s'atreu els marges, i la realitat xoca amb les pretensions de ciutats d'ivori que somiaven noucentistes. El Raval, el Xino, el Districte Cinquè és sempre un espai volcànic, perquè les plaques tectòniques de la ciutat no deixen de xocar constantment: la vida al marge de la llei i els intents de gentrificació; la sociabilitat al marge de les institucions, i els intents de cultura dirigida; la realitat d'una pobresa que deixa en evidència la inutilitat de les polítiques públiques (potser fóra

més encertat, la inutilitat de les no-polítiques públiques) i els discursos fatus de les bones intencions.

No és d'estranyar, així, que en els programes de reforma que s'han succeït al llarg de les generacions, i en l'oblidat Pla Macià dels anys 1930, l'arquitecte suís Le Corbusier, atiat pels racionalistes nostrats, considerava que l'única solució possible a aquest espai indomable fos la seva demolició, i substitució pels seus avorridíssims edificis quadrats, d'un racionalisme capaç de deprimir una escola de samba de Rio en ple Carnaval. De vegades, no disposar dels mitjans per fer-ho és la millor cosa que pot passar a una colla de regeneracionistes indocumentats. Potser el problema principal és que, des de la perspectiva de la gestió pública, espais complexos i incontrolables com el Raval, carregats de tantes problemàtiques que no cabrien al Diccionari Pompeu Fabra, no han tocat l'element clau, que ho explica tot. Tot intent de transformació del barri passa per acabar amb els pobres, com si no fos més racional i lògic acabar amb la pobresa. I tanmateix, no és possible acabar amb la pobresa en un barri, si no s'hi acaba de manera global.

Perquè, si hi ha una característica que es repeteix dècada rere dècada, generació rere generació, és que quan el sistema només aposta per solucions parcials, i permet, per exemple, que porcions substancials d'un barri poden trobar oportunitats i prosperar, si no es

transformen radicalment les relacions de poder i les perverses lògiques econòmiques, aquell qui se'n surt, marxa, i deixa el seu espai vacant a noves fornades de persones pobres, disposades a anar al fonament de la piràmide social a provar sort. És per això que el Raval té sempre aquesta maledicció bíblica que esdevé un espai on arriben d'arreu els reforços d'un desmoralitzat exèrcit que forneix de treballadors desesperats una maquinària inhumana d'explotació i pobresa. La roda de la misèria continua en moviment mentre ningú no gosi frenar un capitalisme alimentat de desigualtats.

Si una cosa ens explica la història, i sobretot la història del propi barri, és que qualsevol solució de millora viable no pot fonamentar-se en el despotisme filosòfic que emana de la plaça Sant Jaume. "Tot per al Raval, sense el Raval", que seria el lema persistent de dècades de tecnòcrates fracassats. Per contra, des de ja el segle XIX, i molt especialment el XX, tota dignificació havia de venir de la pròpia gent del barri, a partir de la seva capacitat (i necessitat) d'autoorganització. Si no tenim escoles, les fem. Si no tenim biblioteques, les bastim. Si no tenim equips esportius, els organitzem. Bé, aquest havia estat el lema de l'Ateneu Enciclopèdic, un espai de trobada i un estel *irradiador* encetat a inicis del segle XX, on obrers i intel·lectuals (i intel·lectuals obrers) van fer de l'AEP una escola, una biblioteca, una organització esportiva, i per descomptat, un espai per conspirar, un volcà revolucionari a fi de fer de Barcelona, una ciutat més justa, que és tant com dir, igualitària.

És per això que el retorn de l'AEP al cor del Raval, a Reina Amàlia, em sembla una de les millors notícies d'un any per oblidar. Probablement la gent que porta l'Ateneu amb voluntat de ferro i butxaques buides, mereix tot la nostra admiració i reconeixement. Han passat dècades mantenint la flama, en condicions extraordinàriament precàries, en la penombra d'un estret pis al passeig de Sant Joan, i ara, amb el mateix entusiasme i les mateixes butxaques buides, tornen a casa.

L'Ateneu no resoldrà, com és obvi, els problemes estructurals d'un Raval en permanent descomposició. Tanmateix, i reprenent el testimoni de generacions passades, pot exercir de far, de llum, d'espai de trobada, d'espai d'organització, d'escola, de biblioteca, d'epicentre de la necessària sacsejada que li convé a la ciutat. L'Ateneu ha tornat a casa. Llarga vida a l'Enciclopèdic!

L'Ateneu Enciclopèdic al cor, records d'un ateneniste Gracienc

Xavier Oller

Vaig començar a sentir parlar del relleu de l'Ateneu Enciclopèdic a l'hivern del 1979. A la saleta d'entrada de l'Ateneu Llibertari de Gràcia del carrer Perill un grupet de companys discutien el tema. Un d'ells, d'edat avançada, argumentava que era el moment de fer un replegament, que els ateneus no tenien prou força per mantenir-se als barris i que el millor era aglutinar forces i obrir-ne un de gran que pogués consolidar-se i tenir influència a la ciutat. Jo me'l mirava de reüll, mentre estava pendent d'altres converses... em va semblar que venia fum, estàvem fent entre pocs i sense recursos un esforç titànic per aguantar el nostre projecte i no estava disposat a renunciar-hi. Però era certa la desfeta a la majoria de barris, a Gràcia havíem recollit les restes de múltiples col·lectius que no havien consolidat projectes a les seves barriades i malgrat això, amb moltes dificultats es manteniem oberts amb un mínim d'activitats... No podia imaginar llavors de quin projecte s'estava parlant i del que anava a significar per a nosaltres i pel Moviment Llibertari en general, aquella proposta. A inicis dels vuitanta l'AEP era ja una realitat i vaig començar a conèixer les seves activitats. En uns moments en que el

Moviment Llibertari es diluïa, des de l'Enciclopèdic ens arribaren múltiples iniciatives ben elaborades a les que procurava assistir; així vaig escoltar els poemes de Miguel Hernández i vaig conèixer l'obra de León Felipe i va canviar, en sentit positiu, la visió que tenia de la poesia. Vaig visitar exposicions històriques de les que encara en guardo materials, com la de la "*Clandestinitat Llibertària*" i vaig assistir a xerrades de recuperació de la memòria col·lectiva. Aviat em vaig fer soci i, a partir d'aquest moment, vaig començar a rebre a la meua bústia, com un regal periòdic, la revista "*El Vaixell Blanc*", una petita joia amb la que vaig aprendre i ampliar la meua formació.

Des de bon principi, l'Enciclopèdic es va convertir en un referent pels ateneistes graciencs, seguíem les seves activitats i convidàvem als seus membres a repetir xerrades al nostre local o a participar a cicles que organitzàvem. Durant els anys vuitanta els membres de l'Enciclopèdic varen venir a Gràcia a parlar dels Ateneus Llibertaris, present passat i futur, coincidint amb el nostre 5è aniversari (Gerard Jacas, Marcel·lí Reyes i Ferran Aisa), d'Errico Malatesta (Paco Madrid), sobre el Centenari de Marx, la repressió franquista (Bernat Muniesa), el poeta León Felipe (Carmen Gutiérrez) o les utopies (Marcel·lí Reyes)... El seu suport i exemple ens va ser de gran

ajuda per tirar endavant; per nosaltres varen ser un referent, fins el punt que va ser a partir d'una conversa amb un company de l'Enciclopèdic que va sorgir la iniciativa de generació d'una dinàmica de producció cultural pròpia a l'Ateneu Llibertari (1984).

No hi ha prou espai per parlar de molts dels moments lligats a l'Enciclopèdic i la seva gent. Potser destacar quan una amiga de la meua filla va necessitar informació sobre *Mujeres Libres* pel treball de recerca de batxillerat. Ens vàrem adreçar al local del Passeig de Sant Joan i allí va trobar l'acolliment i totes les possibilitats d'informació per fer la seva investigació. El mateix va passar quan vaig estar redactant el meu treball sobre la Transició i els Ateneus llibertaris. No sé que destacaria més, si la gran qualitat i quantitat de materials o el calor i les facilitats que vaig rebre per a consultar-lo. La reivindicació de Ferrer i Guàrdia i les escoles racionalistes, els recitals poètics... També els dinars que es feien habitualment entorn de les vacances nadalenques, als que vaig assistir dues vegades, o aquelles rutes poètiques i excursions, sobretot les de Cotlliure a la tomba de Machado, a les que sempre vaig voler anar i, amb ràbia, hi havia de renunciar per problemes d'agenda...o les campanyes de recollides de signatures perquè se li retornés un local perdut després de la Guerra Civil, en les que vaig col·laborar amb il·lusió, o el fet de trobar exposicions i col·laboracions de l'AEP a tots els esdeveniments importants que organitzava el Moviment Llibertari a la ciutat...

Quan una colla de gent vàrem començar a parlar de reobrir un Ateneu Llibertari al barri de Gràcia,

l'AEP va tornar a ser un referent. El Grup de Memòria Històrica en férem una visita guiada i, a l'acte de presentació del projecte a la plaça de la Revolució (2-5-2015), no hi faltaren membres de l'Enciclopèdic. Hi recordo en Carles Sanz al matí i per la tarda en Manel Aisa a la Taula Rodona sobre Ateneus. Des de llavors ha estat una col·laboració constant i, a Gràcia, hem pogut comptar amb molts dels membres de l'AEP o amb persones que hi havien estat molt involucrades, per desenvolupar-hi activitats.

Entre el 2016, en què vàrem reobrir local al carrer Alzina, fins el 2020 puc comptabilitzar 32 actes públics fets a l'Ateneu Llibertari de Gràcia organitzats amb gent que està o ha estat vinculada a l'AEP (Manel Aisa, Carles Sanz, Ferran Aisa, Gerard Jacas, Pep Castells, Agustín Guillamón, Adolfo Castaños, Andreu Aisa, Marcel·lí Reyes...). Quan a l'Ateneu hem començat un projecte editorial, el primer llibre publicat ha estat un escrit sobre l'antic president de l'AEP i veí del barri, Josep M. de Sucre. Pels graciencs l'AEP segueix sent un referent, i és i ha estat una escola d'ateneisme.

Ara, després d'una resistència numantina i gràcies a la constància i esforç d'un grapat d'ateneistes que no han tingut por al mite de Sísif, l'Ateneu Enciclopèdic tornarà a tenir un local digne, al cor del Raval. Des de Gràcia veiem amb il·lusió el projecte, segur que a partir d'ara, encara farem més per la cultura i la presència llibertaria a les barriades. Per resumir el sentiment, un crit: VISCAAAA!!!!

Per una Secció de Filosofia a l'Ateneu Enciclopèdic Popular

Fa uns quants anys un grup de gent professional o interessada en la filosofia va constituir un cafè filosòfic que va funcionar en el Baix Llobregat. Compartíem la mateixa motivació que va impulsar l'aparició a França d'aquest intent de fer sortir dels murs resclosits de les facultats universitàries el raonament crític i obrir-lo a qualsevol persona. Per a debatre sobre el sentit de l'existència, el desig, el llenguatge, la política, o l'art. La màxima impulsora fou la companya i amiga Consol Pelegrin; a la seva mort i a la vista que la majoria dels assistents eren de Barcelona, ens vàrem reubicar als locals de l'associació de mestres Rosa Sensat on hem adoptat una estructura a mig camí entre el cafè filosòfic i el grup de treball.

Què és un cafè filosòfic?

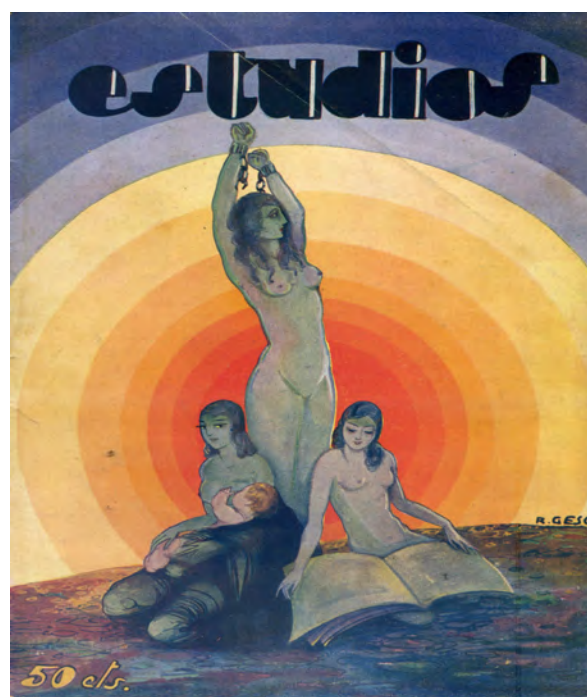
Consisteix en un grup de persones que es troben regularment en un bar, biblioteca, sala veïnal...en torn a un cafè i discuteixen amb la col·laboració d'un animador del debat sobre el tema prèviament escollit. Hi ha unes poques regles, però importants: no es pot interrompre ni establir debats personals, cal demanar la paraula i escoltar. *A posteriori*, es poden demanar aclariments. Solament l'animador pot reconduir o limitar els excessos. Es tracta de pensar junts i, si no hi ha consensos, es valoraran totes les versions sobre la qüestió, si se sostenen des d'un punt de vista lògic i formal.

Així doncs, és una porta oberta a la pluralitat, una oportunitat per desmuntar perspectives i falses creences, per poder discutir sobre qüestions d'actualitat per a les persones del mateix grup. Busquem un acostament a la filosofia, sense entrar en disputes gremialistes o ideològiques, ho volem fer convençuts que la primera barrera de la injustícia, la dominació i la barbàrie es basa en la ignorància i la manipulació.

Avui, amb l'ensulsiada dels grans ideals, un gran buit amb la música de fons de la mentida, el pensament únic, la manipulació del llenguatge i un únic model econòmic, el capitalisme que està acabant amb tot; cal que s'obrin mil i un nous camins i poder assolir llocs de trobada on tot pugui ser analitzat i tot pugui ser criticat, però de manera certa i rigorosa. Cada cop que una persona s'incorpora al cafè filosòfic li preguntem qui ets? I sovint ens diuen la seva professió i el seu nom. A partir d'aquí podem ja obrir un petit diàleg que ens porta a qüestions sobre els valors, els estereotips i la inquietud existencial.

D'alguna manera volem tornar a la metodologia del diàleg socràtic per parlar dels problemes de la nostra societat del segle XXI.

En aquest sentit, ens proposem constituir un cafè filosòfic en el local de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, per començar en el curs 2020-2021, que es reuniria un cop al mes.

Del cafè filosòfic a la Secció de Filosofia

La fundació de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, a més de servir de formidable aixopluc contra l'habitual règim dictatorial vigent, va fer les funcions d'una veritable universitat popular oberta. En aquest sentit, més enllà de les reunions periòdiques del cafè filosòfic, que hauria de servir per atreure persones inquietes pel coneixement, les anàlisis crítiques, els conceptes i valors ètics, en general i progressivament; podria despertar la curiositat per allò tan poc pràctic de les humanitats. Volem anar creant una veritable Secció de Filosofia, per tal de difondre altres activitats externes, fer lectures, organitzar sortides o intercanvis, crear una petita biblioteca especialitzada i, si fos possible, organitzar conferències o debats i també editar materials de les pròpies activitats. Voldríem

enquadrar tota aquesta activitat en el marc general del que hauria de ser el *modus operandi* de l'AEP; que imaginem centrat en les persones, vistes com a éssers de relacions; on viure significa aprendre, dialogar, confrontar i comprendre. Com a mínim ens agradaria facilitar aquests processos de diàleg. Estimados lectores. Antes incluso de pasar a presentarnos como es debido, incluyendo para ello nuestro manifiesto en este artículo, vemos importante dejar reflejada con orgullo nuestra vinculación indiscernible con el Ateneu Enciclopèdic, ya que seremos parte integrante del nuevo espacio en Reina Amàlia, 38 y, de alguna manera, su inauguración y la nuestra serán la misma, y eso es algo que para nosotres tiene y tendrá siempre un encanto. Queremos agradecer el apoyo y el cariño que nos han brindado desde el primer momento, ya que eso va más allá de cedernos un espacio y por ello ¡Gracias de corazón!

Os dejo a la lectura de nuestro manifiesto que podéis encontrar en nuestro blog bitácora: <http://anarcoveganosbcn.blogspot.com>.

También podéis visitar nuestro recetario:

<http://recetarioanarcoveganosbcn.blogspot.com>.

Y si lo preferís visitar nuestra página de Facebook: Anarcoveganos Barcelona.

Salut!

Manifiesto Anarcoveganos BCN

Es una asociación sin ánimo de lucro que aboga de una forma rotunda e irrefutable por el abolicionismo, ejerciendo un claro posicionamiento de cara a garantizar el derecho básico de todos los seres sintientes (ya sean humanos o no): no permitir que sean tratados como propiedad de otros. Esta abolición busca el fin de cualquier tipo de explotación institucionalizada y sistemática de los animales, por lo que rechazamos el especismo, ya que el pertenecer a una especie de cualquier ser sintiente no es motivo para negar dicho derecho básico nombrado anteriormente.

De la misma forma que rechazamos cualquier campaña que promulgue o promueva el sexismo, el racismo, la homofobia u otras formas de discriminación contra humanos, también rechazamos rotundamente cualquier forma de especismo, ya que tiene exactamente las mismas bases que cualquier otro tipo de discriminación. El especismo, no lo olvidemos, es un sistema de opresión, poder y autoridad. De esta manera, abogamos, lógicamente, por la liberación animal, alejándonos de cualquier movimiento o corriente bienestarista que, irrevocable e inherentemente, entra en conflicto con la abolición, por lo que nos postulamos en contra de aquellos.

En esta línea de acción, y para dar el primer paso para lograr dicha abolición, consideramos que adoptar el veganismo es un paso crucial e

indispensable, así como coherente, en plena concordancia con su difusión, educación y evolución. El veganismo, a día de hoy y acorde con las circunstancias, es el primer eslabón de dicha abolición aplicado en lo personal. Pretendemos crear un núcleo de información, conocimiento, divulgación, difusión y estudio del veganismo en plena cooperación con otros individuos o colectivos afines, abierto a desarrollar los postulados abolicionistas y siempre absorbiendo nuevas ideas y fuentes de información que permitan el fortalecimiento del veganismo. En esta línea, mostramos una actitud conciliadora y respetuosa con todos aquellos individuos que deseen adoptar un modo de vida vegano anti especista y abolicionista, por lo que nuestra tarea, entre otras, incluirá pautas de aprendizaje y fortalecimiento para fomentar dicha interacción.

Nos posicionamos en contra de cualquier tipo de consumo de producto en el que haya existido opresión, poder, esclavitud, tortura, dolor y muerte, así como mostramos nuestro más profundo rechazo a prácticas especistas con finalidad varia e incompatible con la perspectiva abolicionista (entretenimiento, experimentación, vivisección, etc.). Si bien es cierto que algunas de estas prácticas se han ido desarrollado por parte de los humanos durante largas etapas de su existencia, consideramos que deben suprimirse y eliminarse a tenor de las

circunstancias actuales y el momento en el que nos encontramos.

Nuestra asociación es de carácter transversal y defiende postulados anti especistas y de carácter abolicionista, todo ello siempre en absoluta concordancia con el respeto por el medio ambiente y el desarrollo sostenible, mostrando ante todo una voluntad continua y renovadora de cara a ampliar nuestro conocimiento en la materia para fortalecer los cimientos de respeto por aquél, por lo que abrimos nuevos frentes para ratificar la compatibilidad e idoneidad del abolicionismo en un marco de profunda interacción con la naturaleza y el entorno que nos rodea.

La importancia del respeto al medio ambiente está implícita dentro de nuestro discurso anarcovegano o en el vegano en general, pero desde nuestra postura abogamos por unir en la medida que sea posible ambos conceptos, buscado de no desligar y si es posible potenciar, un discurso de sostenibilidad y concienciación ecológica.

Desde anarcoveganos Barcelona queremos crear un punto físico de conexión, sólido y duradero con el firme propósito de perdurar en el tiempo con un relevo generacional. Nuestros proyectos a desarrollar van a incluir desde charlas abiertas de debate, a jornadas de reciclaje, a talleres de todo tipo y también ferias veganas. Consideramos que

todo lo que pueda acercar y familiarizar el discurso anarcovegano como herramienta para una mejora social será bienvenido, así como cualquier idea o institución afín, y en este punto queremos dejar bien claro nuevamente, que nuestra idea es vinculante de otras muchas que piensen en el abolicionismo del dolor y la explotación animal. Nuestro discurso y nuestra postura es incluyente siempre y cuando se respete inicialmente la nuestra. Creemos en la firme certeza de que la unión hace la fuerza y de ahí esa necesidad nuestra de dar sede a nuestro discurso como punto de referencia en el mapa vegano.

Este documento junto con otros que irán saliendo, formaran parte de nuestra bitácora y serán de acceso a cualquiera que en el futuro se interese por nosotras y nosotros.

Desde nuestra asociación vamos a crear no solo una sede física, sino que también todo tipo de difusión en redes sociales con la futura creación de nuestra página web. Queremos que Anarcoveganos Barcelona esté presente activamente y de la forma más social posible porque creemos que un discurso que no se aplica es un discurso que no sirve.

Por último y en un acto de sincera humildad queremos iniciar diciendo que nuestra inexperiencia podrá ser motivo de errores en el futuro, pero que la autocrítica siempre será un discurso abierto y activo entre nosotras y nosotros en cualquier asamblea.

Contrabanda FM fa 30 anys. Passat, present i futur d'una ràdio lliure històrica

El desembre de 1990 comença a emetre en proves una nova ràdio lliure, compartint dial amb la històrica Radio Pica. Un mes després començaria a emetre continuadament des del 91.0 del dial de Barcelona. Aquesta arrencada venia de lluny, del 1988, quan diversos col·lectius i persones, moltes vinculades a anteriors projectes col·lectius, volien impulsar una emissora, que fos altaveu de moviments socials i de diferents realitats i pensaments alternatius i crítics, i fer-ho al centre de Barcelona. Començaven a donar-li forma a finals dels 80, quan les ràdios lliures ja portaven uns anys funcionant i batallant a l'Estat i especialment a Catalunya. Naixia així, a un pis de l'emblemàtica plaça Reial, Contrabanda FM.

D'aquella època no queda ningú al col·lectiu però, com passa amb moltes trajectòries, el seu llegat s'ha anat transmetent a través de diferents generacions. També hi ha ajudat la feina, realitzada el 2004, de rescat de la història de la ràdio per redactar un dossier que ajudés a plantejar canvis per fer front a una (enèsima) crisi del grup i per a l'exposició commemorativa dels quinze anys.

Els anys 1996 i 97 van ser importants, tant perquè el grup original va realitzar una campanya proactiva per incorporar nous programes, alguns dels quals segueixen amb el mateix o diferent nom i equip (Radiograma, Metal Age, Asamblea de Majaras, Niemensland o Zibaldone) com perquè es va defensar el dial enfront la seva ocupació per part de l'emissora municipal COM Ràdio (actual BTV). Aquella va ser la primera batalla de la guerra per la FM a la que es va enfrontar i, tot no guanyar-la (i passar al 91.3 i poc després al dial actual, el 91.4),

va assentar els precedents per altres batalles, guanyades aquestes, davant emissores pirates que emeten sense llicència o comercials que, tot i tenir llicència han, emès a més potència de la permesa. El pastís de la FM a Barcelona segueix essent un problema sense resoldre i al què les ràdios lliures, davant la inoperància de l'Administració, han fet front a partir de la resistència i la solidaritat entre elles i amb l'audiència.

Ja des dels inicis, Contrabanda, per voluntat i per on s'ubica, s'ha conformat d'un grup heterogeni de persones i col·lectius, de diferents corrents polítics, barris, nacionalitats i interessos que ha anat variant constantment. Això ha estat el seu potencial i tret diferenciador respecte a d'altres ràdios similars, però alhora potser no ha facilitat el funcionament assembleari i la participació activa de tothom.

Desgraciadament, al llarg d'aquests anys hem perdut moltes contrabandistes, de les què per sort guardem el record, i literalment els seus programes.

Si li sumem la mencionada guerra del dial, l'al·legalitat de la situació d'aquestes ràdios, la poca incorporació de gent jove i el menor ús del mitjà per part de la gent, podem assegurar que és un miracle que la ràdio faci trenta anys.

Tot i això, Contrabanda és segurament una de les ràdios lliures de l'Estat amb més contingut propi i des dels inicis hi hem pogut gaudir de tot tipus de programes d'ampli espectre.

Actualment hi trobem des de musicals amb esperit crític i divulgatiu (Skarlata O'hara, Músicas Sospechosas, Distrito Apache, Músiques del Segle XX), o literaris o cinèfils molt originals (Peso de la luz, A este lado de la tumba, Sin Audiència) fins a programes amb contingut internacionalista (Que

pasa en el mundo), feminista (Aleteo Desequilibrado), d'entrevistes (Cor Animal o el mencionat Asamblea de Majaras) o realitzat per col·lectius organitzats com persones diagnosticades d'alguna problemàtica mental en lluita contra l'estigma (Nikosia), treballadores sexuals (Puti Club) o persones treballadores d'autobusos de TMB organitzades sindicalment (Radio Rosko). Sense oblidar els programes realitzats en altres idiomes i/o sobre realitats d'altres països (Memoria del Jaguar, Caipirinha Libre o els mencionats Niemensland o Zibaldone). I és que la realitat diversa de la ciutat sempre ha trobat espai a Contrabanda, on han passat programes en àrab, anglès, tagal o francès, a part dels actuals en italià, alemany i brasiler.

Molts d'aquests programes s'han emès i s'emeten també a altres ràdios lliures de l'Estat i d'Amèrica Llatina, de la mateixa manera que a la graella contrabandista s'hi poden trobar *podcasts* d'algunes d'aquestes emissores.

El 2002, davant l'emergència d'una important crisi tècnica, econòmica i d'implicació, es decideix engegar una nova etapa, recuperant l'esperit original i els criteris de qualsevol ràdio lliure (referendats en el *Manifiesto de Villaverde*), però veient també quins són els mínims punts comuns en el col·lectiu. S'estableix així, per escrit, els criteris, objectius i funcionament del projecte: assembleari, autogestionat (finançat a partir de quotes de sòcies i d'activitats), independent (de qualsevol partit,

sindicat o ideologia concreta), participatiu, crític, etc. Ja des dels inicis, Contrabanda ha intentat autogestionar-se no només a nivell econòmic sinó també amb l'ús d'eines i recursos propis. Així, i gràcies a les contrabandistes amb més coneixement informàtic, s'ha intentat funcionar sempre amb programari i eines lliures, tant per emetre com per gestionar la continuïtat o per tenir els propis *podcasts*. L'adaptació a nous formats ha tingut diferent èxit segons el cas, però a dia d'avui la ràdio ofereix la possibilitat de ser escoltada en viu tant per FM com per internet (*streaming* des de la web) com de reproduir en diferit i descarregar programes des dels *podcasts*.

També, i amb menys o més èxit segons l'època i les energies, l'emissora es vincula, o com a mínim fa un seguiment intensiu de diferents mobilitzacions i moviments: agències informatives i seguiments de les vagues generals (inclosa la posterior a l'1 d'Octubre), especials pel 8 de març, participació en el festival No Callarem per la llibertat d'expressió, maratons amb altres mitjans lliures (com els recents "cadenazos"), emissions en tancades estudiantils, a la plaça Catalunya el 8M, en actes de col·lectius de barri i antiespeculatiu (al Forat de la Vergonya, a la Barceloneta, algun Fem Plaça) o presència en actes afins (Fira d'Economia Solidària o festes majors alternatives). En aquest darrer cas, destaca especialment la presència a les del Raval, tant per no haver fallat des de la segona edició com perquè, en els primers anys, Contrabanda n'era un dels col·lectius promotors. Aquests valors i motivacions, juntament amb l'amor a la ràdio com a mitjà únic, són els que uneixen i defineixen l'actual grup humà que conforma Contrabanda.

Aquest 2020 el col·lectiu, com tothom, s'ha hagut d'adaptar a la difícil situació. En temps de confinament en general no s'ha parat d'emetre, al contrari, però cada programa que ha volgut fer-ho, ho ha fet com ha cregut convenient: seguint anant a

l'estudi, amb o sense invitades, fent-ho soles a casa, editant programes amb la participació via àudios d'altres persones, recuperant programes antics, etc. També cal remarcar que s'ha vist important donar espai a *podcasts* elaborats per altres col·lectius o persones, format que durant aquest temps ha abundat.

Aquest any l'emissora espera també creuar la Rambla. Tot i que abandonar l'històric local, a l'emblemàtica plaça Reial, suposarà un dol important, venir a un espai compartit amb altres

col·lectius afins com és l'Ateneu Enciclopèdic Popular i deixar d'assumir un lloguer amb un privat, ha de ser un salt qualitatiu i ha d'ajudar a obrir una nova etapa pel col·lectiu. Esperem que faciliti la incorporació de gent nova i un major vincle amb col·lectius del Raval. I esperem també, tot i la situació actual, poder celebrar aquest hivern les tres dècades d'existència i resistència.

30 anys sense interrupció, 30 anys lluitant per la llibertat d'emissió i d'expressió.

Ratificació, confirmació dades per a **Centre de Documentació Històric Social-Ateneu Enciclopèdic Popular.**

NOM I COGNOMS _____

ADREÇA _____

CODI POSTAL i POBLACIÓ _____

MÒBIL _____

El meu compte per a domiciliació és: _____

Faré transferència al compte ES64 2100 0795 1502 0010 3308 () MARQUEU. SI ÉS EL CAS, AMB X

A _____, el dia _____ de _____ de 202

Signatura

Protecció de dades de caràcter personal: En compliment del Reglament (UE) 2016/679, de la Llei Orgànica 3/2018 i la Llei 1/1982 de protecció civil, dret a l'honor, intimitat personal i familiar i a la pròpia imatge, t'informem:

El responsable de les dades facilitades lliurement és el CDHS-AEP, amb seu al Passeig de Sant Joan, 26 de Barcelona. En nom de l'entitat tractem la informació que ens facilites per tal d'oferir el servei general als socis de l'entitat. La finalitat d'aquest fitxer és facilitar la gestió dels serveis i activitats que mantenen el funcionament de l'entitat amb l'objectiu de respondre a les persones sòcies.

Les dades proporcionades es mantindran mentre duri la relació o durant els anys necessaris per complir amb les obligacions legals. Les dades no se cediran a tercers excepte en els casos que hi hagi una obligació legal.

Tens dret a obtenir informació i confirmació sobre si tractem les teves dades personals, per tant tens dret a accedir a les teves dades personals, rectificar les dades inexactes o sol·licitar la seva supressió quan les dades ja no siguin necessàries.

He llegit i accepto la política de privacitat: Signatura

Obituari

En estos últimos meses de tantas frustraciones y de ambigüedades con el Covid-19 como pretexto, nos hemos visto afectados de una y mil maneras como el resto de los mortales, pero hoy quisiera hablaros un poco de los compañeros anarquistas o libertarios, como queráis denominarlos, ya que en todo este tiempo de pandemia el anarquismo ha tenido una serie de bajas, que considero importantes a nivel internacional.

Sin duda, son un golpe duro, un golpe bajo, que duele mucho, porque de alguna manera, el anarquismo, los anarquistas, y los anarquismos andan un tanto despistados y muy arrinconados en sus casillas, como reivindicando su individualismo, que difícilmente les lleva alguna parte. Y todo y que podemos creer que forma parte de la última de las filosofías humanísticas que guarda la esperanza de un cambio social de los sistemas de opresión a los que están sometidos las personas de ambos sexos, en una sociedad tremendamente patriarcal debe de dar paso a nuevas actualizaciones del comportamiento humanista que sólo por el momento parecen dispuestas o son asumibles por la feminización. Como decía al inicio de éste artículo, en poco tiempo cuatro hombres y una sola mujer, todos ellos muy vinculados al anarquismo europeo y norteamericano, nos han dejado por el agotamiento y el desgaste natural que no el Covid-19, pero en definitiva en ese mismo periodo, tan oscuro y de pocas convicciones que nos ha liquidado por el momento y dejado en una difícil situación, como huérfanas de referencias anarquistas. Estoy hablando de: Lucio Urtubia nació en Navarra en 1931 y murió este pasado 18 de julio de 2020. Ese hombre de leyenda que nos explicaba en diversos documentales de su vida como se fue definiendo anarquista a partir de las injusticias que sintió de niño, cuando vio que por no tener dinero para pagar los médicos y las medicinas para su padre, éste, fue languideciendo hasta morir. Después, nos habla de esa España oscura que propicia el largo exilio y la clandestinidad de muchas y

muchos, nos abrirá las puertas al conocimiento de otras acaloradas historias de las Juventudes Libertarias en clandestinidad y, como, tiempo después, se convirtió en maestro de maestros en el arte de la falsificación, siguiendo la estela de Cerrada y de otros muchos compañeros anarquistas que, en el exilio procuraron paliar el hambre de los pueblos oprimidos y como él, Lucio, en la última etapa de esa aventura, allí estaba maquinando la oportunidad de repartir esos “traveller’s checks”, que llegaron a correr por los cinco continentes.

Paolo Finzi, nacido en diciembre de 1951, murió el 20 de julio de 2020. Alma de A-Rivista Anarchica, de Milano, una revista que desde inicio de los años 70, concretamente en 1971, tiene un recorrido continuado y esperado por todo el movimiento libertario italiano, que aglutinó en su entorno. Un análisis severo y profundo del “pensamiento anarquico” en todo momento, no sólo local, sino también a nivel internacional. Sus compañeros italianos lo definían como “Maestro de la Anarquía y de la Ética”, que un buen día, después de mucho meditar y de estar harto de estar harto, con algo de desencanto, decidió un buen día “decidir en qué momento partir hacia la nada”; el suicidio como definición de vida.

Doris Ensinger, nacida en Alemania en los años 1940, murió en Barcelona el 8 de agosto de 2020. En aquellos años 0 de una nueva Alemania, donde todo estaba de nuevo por hacer, donde todas eran mujeres, niñas y algunos niños, había que aprender de nuevo a

jugar y sonreír entre las ruinas. Nuestra entrañable Doris, su voz suave, difícil de escuchar, siempre pendiente de todo cuanto le rodeaba, desde 1977 instalada en Barcelona muy al entorno del sindicato de la CNT, atenta a los acontecimientos del momento, siempre activa en los lugares de encuentro de aquella época y escuchando las voces que ahora se dejaban oír de las mujeres libres que la habían precedido en el espacio libertario, durante los años de sequía, cuando languidecían las ideas y el tiempo jugaba en contra, pero todavía quedaban en Barcelona espacios de libertad a veces comprimidos pero siempre con alegato. Al lado de su compañero Luis Andrés, todo un referente de DI (Defensa Interior) y del sindicato de la Construcción de Barcelona, pero ella, singular entre las singulares, defendió su espacio y sus ideas hasta el final, aunque cayera en el error. En sus últimos años, con las mujeres libertarias que tanto llegamos a querer, homenajearon siempre al compañero Buenaventura Durruti, uno tras otro los 20 de noviembre de todos los años y, con él, a tantos otros anónimos promotores de la historia. Gracias Doris por contarnos tu historia en Amor y anarquía. Stuart Christie, nacido en Glasgow, 10 de julio de 1946, murió el 15 de agosto de 2020 de cáncer. Ese muchacho que con dieciséis años se afilió a la Federación Anarquista Escocesa y que siempre tuvo una mirada fija en la Revolución española de 1936. Tanto fue así, que un buen día decidió colaborar con la DI (Defensa interior) para cargarse al dictador, el llamado generalísimo de todos los ejércitos, el vigía de occidente. No lo consiguió y el 11 de agosto de 1964 fue detenido en Madrid junto a otro compañero, Carballo, y acusado de terrorista, “un bandido de la época” puesto en libertad gracias a la presión internacional por su nacionalidad

británica. Logró salir de la cárcel de Carabanchel el 21 de septiembre de 1967 y, desde entonces, con sus compañeros de Escocia, pero también con los de DI, continuó su lucha por dar a conocer el pensamiento y la acción del movimiento libertario allí donde estuviere y a través de Cienfuegos Press (1972), Cienfuegos Anarchist Review (1977 - 82), Refracte Publications (1982), The Meltzer Press (1996), Christiebooks y Christiebooks.com. Gracias a este entramado de Cienfuegos, en los años 1970, junto a Albert Meltzer pudieron dar cobijo a Miguel García García, un militante anarquista de largo recorrido en la guerrilla urbana que, después de muchos años de prisión, tuvo por un tiempo la oportunidad de saborear la vida, gracias a los compañeros de Cienfuegos Press. Y cuando hablamos del último de estos cinco compañeros muertos en dos meses, lo hacemos del más joven de todos ellos, David Graeber, nacido en 1961 y que nos ha dejado en Venecia el 2 de septiembre de 2020. Ese antropólogo norteamericano nacido en New York, hijo de un brigadista norteamericano que estuvo en España durante la Guerra Civil y que pasó y se impregnó de aquella Barcelona revolucionaria, y que algo dejaría en los genes de su hijo David. En su etapa de militante activo del anarquismo, sabemos que estuvo muy “ocupado” en 2007... en el movimiento neoyorkino Occupy Wall Street, que sin duda dejó sus huellas y abrió precedentes que esperamos que en algún momento tengan continuidad, y que podemos apreciar en un texto que tuvo la oportunidad de traducir la editorial Virus, Fragmentos de una antropología anarquista, texto que sin duda vale la pena releer, ya que nos dará elementos para el análisis y la discusión que tanto nos hace falta.

Pilar Cuenca

Lucio Urtubia

Paolo Finzi

Stuart Christie

Doris Ensinger

David Graeber

Va sortir a passejar el Vicari
 mentre nosaltres esperàvem el bus,
 aquell que ben bé et porta dalt de la Muntanya
 i després espavila que fa baixada,
 el vicari te cara de somni,
 sembla que vol saber massa,
 vol conèixer, els feligresos,
 però ningú passa per la vicaria
 i això el disgusta una mica
 té cara de Louis de Funes,
 espero que Funes
 no m'ho tingui en compte,
 la seva mirada la noto buida
 sens dubte, ell no va anar-hi mai de missions
 sembla que ell veia les rates en forma humana
 com unes ombres xineses
 per lo que ja m'està bé,
 al menys em distreu,
 ell es fa l'interessant
 no sé quina homilia presentarà avui
 però ben segur que solament l'escoltaran

quatre velletes que ja estan malament de la oïda,
 unes velletes que s'abracen a una botella
 d'absenta
 sembla que li donen carícies a un nen
 perquè el vent no se'l porti
 però això no importa,
 ell està beneït per la santa Església
 i continuarà beneït als babaus de torn
 que per una o altra cosa s'acostin al seu Déu
 aquell que deixa tot per a el més enllà
 i aquí, fa cas omís a les injustícies
 que son constants d'aquest món
 caldrà redefinir el significat de Déu,
 senyor Vicari
 què hem de fer?
 creure en Déu!
 o potser millor cagar-se en Déu,
 caldrà redefinir la Història
 i deixar de creure en Déu
 veritat, senyor Vicari?

Manel Clota Archs

Parto desde una foto
 Que ya ha surcado en su vuelo
 Espacios, lugares y sobre todo sentimientos.
 Allí un poeta, el gran Jesús Lizano
 Está firmándome uno de sus libros,
 Apoyando su escritura en mi cabeza.
 Porque de todas las historias,
 Dentro de una gran historia,
 La que me mueve más
 Es siempre aquella que contiene poesía,
 En verso o no.
 Porque la poesía nace con la vida
 Y en ella debe estar.
 Dicen aquellos maestros
 Que tocan la guitarra
 Que para poder tocar muy rápido con ella
 Primero lentamente se la ha de ensamblar y
 tocar.
 Yo en mi verso hoy quiero partir de la guitarra
 lenta
 Y de la poesía.
 En esa foto
 Y sin que allí se vean,
 Está conjugada con otras miradas
 La de Manel, la de Bofill, la de Toni Castells,
 la de Zapata, y la de otros y otras, que si cuento,
 demasiado me descuento.
 Hablo de la fraternidad
 Y del amor también,
 Que aún si de forma contenida
 Se daba entre nosotros,
 Aniversario tras aniversario
 De nuestro Ateneo.
 Y aunque lo hago desde la poesía
 Que es aquello que más siento y sé,
 Estoy hablando en ella de la vida
 La que nos precedió, la que vivimos
 Y la que puede y debe devenir.

Aquel pastel de aniversario
 Que un día Guiomar llevó,
 Con una cara de felicidad que ahora recuerdo,
 Flanqueada entonces por Ferran
 Y con Olga atemperando los nervios de neófito
 De aquella niña que ya iba para mujer.
 Aquellos recitados presididos por Lizano,
 Por Manel, y también por quien esto escribe
 Donde sembramos mucho tiempo, cada día,
 Y esperanzas.
 De eso se trata, me parece, a revivir y a renacer
 Si es posible en esa estela de futuro.
 Pero mi felicidad, si ahora la recuerdo,
 Era fumarme aquel puro con Luís Andrés
 Que estaba reprendido por su compañera.
 Oír a Pizarro en sus desvaríos de marqués
 Y en un epílogo, a veces de varios días,
 Escuchar a Manel desde su timidez,
 Recitar a León Felipe.
 No quiero dejarme tampoco a Ramón Muns
 Cantando el himno que tanto nos gustaba
 Ni tampoco a Ferran con su poema Ye-yé,
 Que a veces no sabías cuando se acababa.
 Pero en aquel entonces la alegría
 De aquellos que cuidaron y cuidamos
 A quienes sobrevivieron,
 Se hacía vuelo y llegaba a la poesía.
 También algunas veces yo me derramé
 Como ahora me derramo.
 Pero mi pensamiento, corazón y también mi
 mano
 Están ahora en la fraternidad
 Que evoco ahora en el siempre todavía.
 Poema para los compañeros del Ateneo
 Enciclopédico Popular

Adolfo Castaños

Somos, casi honestos.

Vivimos, casi en paz.

Pensamos, casi como todo el mundo.

Y trabajamos lo necesario, para casi vestarnos,
casi alimentarnos, casi entretenernos.

Y para llegar, casi, a fin de mes.

Viajamos casi en primera.

Nos peinamos casi como si fuésemos jóvenes.

Nos lo hacen casi cada semana.

Y lo pensamos casi cada momento, casi a cada
paso, casi en casa y casi en la calle.

Y nos lavamos los dientes, casi, cada noche.

Vivimos en el último piso,

De la última casa,

De la calle aquella,

Donde nadie nos conoce,

Y nadie nos necesita.

Nos preocupamos, casi como si fuese asunto
nuestro.

Comemos, casi como si fuese el último día.

Pagamos impuestos, por casi cualquier cosa.

Y nos asustamos, casi, por cualquier noticia.

Estamos, casi convencidos de que quieren lo
mejor para nosotros.

Casi entusiasmados por el deporte.

Casi comprometidos por la política.

Al borde de la credulidad más absoluta.

Casi interesados por la vida en general.

El resto, casi, casi nos la suda.

Somos, casi ciudadanos, casi profesionales, casi
catalanes, y casi responsables de casi, casi todo.
Hombres, casi de edad madura y
contemporánea. Casi ocasionales optimistas, si
el tiempo acompaña. Casi imparciales ante dos
puntos de vista: el equivocado y el nuestro. Casi
alguna cosa, vamos, por decir algo.

Y nos informamos leyendo, casi todo el
horóscopo.

Nos terminamos a diario, casi toda la sopa.

Nos damos fiesta, casi todos los domingos.

Y casi cada mañana, casi como cada día, nos
cambiamos de ropa.

Y nos preocupamos, casi como si hubiésemos
firmado la hipoteca.

Nos ofendemos, casi como si nos hubiesen
devuelto el puñetazo.

Nos apuramos, casi como si no tuviéramos más
que prisa.

Casi, como si llegáramos tarde.

Casi, como si nos fuesen a cerrar el portal con
llave.

Llueve.

Casi, como si fuese otoño.

Somos, los del último piso,

De la última casa,

De la calle aquella,

Donde nadie nos conoce,

Y nadie nos necesita.

(Xavier Theros – Accidents Polipoètics)

El 1 de noviembre de 1979 és produïa un incendi al Districte Ve Carrer Reina Amàlia 38 bis , que feia saltar totes les alarmes a la ciutat de Barcelona, i El Centre de Documentació Històric Social saltava a totes les portades del diaris de la ciutat dels dies 2 i 3 de novembre de 1972 e aquí l'article aparegut al diari La Vanguardia

Barcelona:

Violento incendio en un edificio de la calle de la Reina Amalia Una mujer muerta y dos hombres intoxicados

Las llamas destruyeron varios pisos y afectaron a un archivo histórico de documentación

Un muerto y dos intoxicados es el balance de un incendio de espectaculares dimensiones registrado ayer tarde en el cuarto piso del número 38 bis, de la calle Reina Amalia, de Barcelona.

Se trata de un viejo caserón de características laberínticas y construcción en madera que hizo temer a bomberos e informadores un nuevo desastre como el ocurrido en el seis de septiembre de 1974 en la calle de las Tapias, lugar muy cercano, siniestro en el que perecieron diecisiete personas.

Según parece; el fuego se inició sobre las cinco y media de la tarde. Vecinos de la casa siniestrada declararon a "La Vanguardia" que a dicha hora la calle olía a humo. A esa misma hora los cuatro habitantes de la casa donde había comenzado el fuego, tres hermanas y un hermano , todos de edad avanzada, intentaban sofocarlo con sus propios medios. Justo debajo de su piso , es decir, en el tercero , se encuentra un archivo del llamado Centro de Documentación Histórica , en cuyo local se hallaban tres personas , estas avisadas por sus vecinos del cuarto, les ayudaron en el intento de sofocar las llamas y según manifestaron estuvieron unos diez minutos lanzando cubos de agua. Todo fue inútil y optaron por huir. Los otros vecinos del inmueble ya habían sido advertidos del incendio por el personal de un taller situado en los bajos y procedieron a evacuar el edificio.

Los bomberos llegaron cuando ya había sido abandonado casi todo el edificio. Las estrechez de la calle Reina Amalia y la de sus alrededores, aumentada por los coches aparcados sobre las aceras hicieron imposible su rápida llegada. Más tarde, cuando el incendio ya estaba dominado, el delegado

de servicios de protección ciudadana Señor Figueruelo, comentó ampliamente este punto.

A la llegada de los bomberos reinaba en el cruce de la calle San Pablo con la de Reina Amalia una gran confusión Nadie sabía si quedaban alguien en el interior de la casa, cuya llamas ya podían verse desde el exterior . Un grupo de Bomberos subió al piso afectado y a los pocos momentos bajaron a un hombre y una mujer . El hombre presentaba ligeros síntomas de asfixia de los que se fue recuperando poco a poco, pero la mujer de unos 60 años y guera parecía sin vida.

La impresionante labor de los bomberos

Cuatro bomberos, ante la gravedad evidente de la mujer procedieron a reanimarla en el mismo portal. Mientras uno comenzaba a hacerle la respiración boca a boca oro le daba masajes en el corazón. La mujer vomitaba y tras limpiarle la cara el bombero continuaba haciéndole sin descanso, la respiración boca a boca. El cuarto bombero trajo un botiquín de urgencia y allí mismo preparó una inyección intervenenosa que administró a la mujer con más dificultad. La impresionante labor humanitaria de estos anónimos bomberos duró más de media hora y sólo abandonaron cuando comprobaron que la mujer comenzaba a reanimarse. Entonces fue trasladada al Centro Municipal de Urgencia de Perecamps.

Mientras Tanto, los restantes efectivos de bomberos que acudieron al lugar del suceso con más de siete coches bomba , atacaban el fuego desde todos los ángulos posibles. Desde dos coches escalera sitiados

frente a la casa arrojaban frente a la casa arrojaban agua sin cesar igual hacían otros desde los edificios contiguos. ...

Unos archivos, casi destruidos

Noticia importante en este incendio son ‘los daños —en principio parece que importantes—, sufridos por el Centro Histórico de Documentación, en el mismo número 38 de la calle la Reina Amalia, donde un piso de unos 300 metros cuadrados contenía importante material de libros antiguos y modernos, material documental del siglo XIX, entre otras cosas, colecciones de periódicos, así como publicaciones clandestinas des de el año 1939 y material procedente de donaciones extranjeras. Este conjunto había sido trasladado hace escasamente quince días a este local que ayer sufrió el incendio y verse especialmente sobre hechos y documentos relacionados con el movimiento libertario, y había sido cogido por un grupo de historiadores. Ayer declararon los bomberos y el señor Figueruelo, que con su propia mano sacó algunas muestras —un par de boletines mojados— que no ha sido dañado por el fuego, pero sí afectado por el agua lanzada en el interior del edificio. E. MARTIN DE POZUELO y J. M. P. M. PUIG DE LA BELLACAS

Ayuda municipal a los damnificados por el incendio en la calle Reina Amalia

El Archivo Histórico de la CNT se salvó y ha sido trasladado a la Escuela Massana Después del incendio registrado el jueves en la calle de Reina Amalia, ayer el concejal del distrito y, señor Martínez Fraile, visitó el inmueble siniestrado. Tras examinar ‘el interior de la finca se autorizó a los

vecinos que regresaran sus casas, ya que sólo el último piso ha quedado inhabitable. El Ayuntamiento va a cubrir el tejado, y también procederá a la limpieza de cascotes y escombros, a pesar de que ambas responsabilidades corresponden al propietario de la finca. Asimismo, se han ofrecido dietas o alojamiento a los inquilinos afectados, hasta que tengan resuelto el problema de vivienda. Sólo siete personas aceptaron el ofrecimiento del Ayuntamiento y pernoctaron en el Albergue de San Juan de Dios. El resto se repartieron en los domicilios de familiares y amigos. El Archivo Histórico y de Documentación de la CNT, que contiene documentos del siglo pasado, que se guardaba en la casa siniestrada, ha sidotrasladado a la Escuela Massana para tratar de salvar los documentos que han sido dañados por el agua, después de la Intervención de los bomberos

3 de noviembre de 1979, La Vanguardia

Comunicado sobre la Ley de Memoria Democrática

La ley de “Memoria democrática” que actualmente se está tramitando, destinada a sustituir la Ley de “Memoria histórica” del gobierno Zapatero, mantiene intacta la garantía de impunidad para los criminales del franquismo. No menciona los crímenes contra la humanidad ni las responsabilidades de grandes empresas y fortunas, de la Iglesia y de instituciones del estado durante la guerra civil y la dictadura.

El anteproyecto de Ley sacraliza la Constitución, la convierte en el referente de la idea misma de democracia cuando, caso único en la historia, tres de sus siete ponentes habían sido miembros de las cortes franquistas. En Italia, sin ir más lejos, sería impensable que en la redacción de la constitución italiana hubieran participado miembros destacados del régimen de Mussolini. En esta revalorización de la Constitución no se tiene en cuenta que su contenido fue supervisado por los jefes del ejército, que incluso hicieron aportaciones directas al texto (artículos 2 y 8). La Carta Magna tampoco plantea, ni siquiera entre líneas, fórmula alguna de condena del franquismo.

Este anteproyecto de Ley no impugna la legitimidad del régimen franquista y nada más se centra en sus “órganos represores”. Ignora la existencia de la máxima institución del estado, cuyo representante goza de absoluta inmunidad y es el jefe de las fuerzas armadas... Olvida que la monarquía, gracias a un sangriento golpe de estado, fue impuesta por el dictador en sustitución de la legalidad republicana.

La supuesta “memoria democrática” que pretende promover la futura Ley, aunque incluye con la consideración de “víctimas del franquismo” a los maquis, la guerrilla antifascista que actuó hasta la primera mitad de la década de los sesenta, no les

reconoce el estatus de combatientes y legítimos opositores armados contra el fascismo. Estamos muy lejos del reconocimiento que *maquis* y partisanos tienen en Europa, donde son considerados auténticos héroes nacionales. Algunos de los guerrilleros calificados como delincuentes por la Ley franquista de bandidaje y terrorismo poseen las máximas distinciones de Francia, pero no del estado español.

La falta de conformidad a una regla general ha supuesto hasta ahora auténticas aberraciones, que la nueva Ley no corrige. Por ejemplo, el primer nombre de la lista de las víctimas del terrorismo es el teniente de la Guardia Civil Francisco de Fuentes Fuentes y Castilla Portugal, responsable de la banda de mercenarios a sueldo del fascismo que, en 1960, emboscó al maquis anarquista Quico Sabater y asesinó a cuatro de sus compañeros. En el tiroteo murió el jefe del operativo y “el Quico”, después de ser calificado como bandido por la justicia franquista, se convirtió, con la aplicación de la Ley de 2011 de Reconocimiento y protección integral a las víctimas del terrorismo, en el primer “terrorista” de la “democracia” española.

Es un proyecto de Ley que no rompe con el pasado fascista y, por tanto, no permite aplicar justicia ante los numerosos crímenes de la dictadura. No se atreve a abordar la responsabilidad penal de los verdugos y focaliza su acción en la rehabilitación de las víctimas, a las que no se les ofrece una reparación real, más allá de un reconocimiento simbólico que, en todo caso, llega tarde, tan tarde que parece una burla.

La propuesta de “Ley de Memoria democrática” se olvida, no ya de derogar, sino simplemente de mencionar la Ley de Amnistía de 1977, instrumento fundamental para blindar la impunidad de los criminales del franquismo.

En definitiva, una muestra más de la debilidad política, ideológica y cultural de la izquierda institucionalizada, incapaz de formular una Ley que garantice la no repetición de los crímenes fascistas. Una izquierda incapaz de abordar la pervivencia y continuidad del franquismo desde una perspectiva de defensa de la democracia formal, ya que hace tiempo que la perspectiva de clase la ha perdido.

A pesar de la preocupación de algunos de los promotores por acabar con las ofensas más llamativas a la memoria de tantas víctimas (anulación de juicios y dignificación de muertos y desaparecidos), este texto tiene como principal objetivo el blanqueo del dogma constitucionalista, centrado en la obsesiva defensa de la unidad de la patria –*Antes roja que rota*– y, de paso, la naturalización del concepto de *Nación española*.

Una nueva Ley al servicio del inmovilismo, que busca recuperar y homologar la imagen del Estado español con el resto de estados de Europa. Una

imagen que ha quedado muy dañada por la reciente represión del movimiento civil catalán, los numerosos escándalos de corrupción de la monarquía, las vergonzosas prácticas judiciales y las recientes declaraciones de las máximas autoridades del ejército, que aunque actualmente estén en la reserva, han mantenido el control de la institución a lo largo de estos 45 años de democracia tutelada.

PREGUNTÓN TUVO HAMBRE UNA VEZ...

¡Qué raro!—dice el niño—. ¡Yo creía que la leche la hacía en las Farmacias y luego la ponían en latas!

Pues toda no será para la mujer—se dice el niño—; se pondría mala y la dolería el vientre...

...Esa buena mujer no sabe qué hacer con tanta leche que le sobra. Se alegrará si le traigo niños que se la beban...

Venid, venid todos, que os espera un har-tazgo. Os pondréis gordos y guapos como el hijo de D. Venancio «El Socialista».

No agradecérmelo, que no tiene importancia—dice Preguntón—. Darle gracias a la buena Vaca y a la mujer gorda...
...Bueno—piensa «Preguntón», esto va a aca-

bar mal. Esta mujer es tonta como la de las manzanas. Y «Preguntón» mete la cabeza en el cubo de leche y bebe por si acaso...

SI TOTS ESTIREM LA CORDA
l'Ateneu Enciclopèdic de nou al Raval

